

บทที่ 3

การควบคุมและจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว ในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย

การผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ถือเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็วมากในประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ เกาหลีใต้ และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น การเติบโตและการผลิตชิ้นส่วนทางด้านของอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงแต่ผลพวงที่มาจากความก้าวหน้าและนวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) เท่านั้น แต่ก็ยังเป็นผลมาจากการเปิดและขยายตลาดทางด้านเทคโนโลยีที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การติดต่อ การสื่อสาร การคมนาคม ระบบการศึกษา รวมไปถึงระบบการทดแทนจากสิ่งเดิม เมื่อมีการผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้มีการทิ้งขยะที่เกิดมาจากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย การเติบโตของปริมาณขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วมีมากขึ้นถึง 6 ล้านตัน และมีเพิ่มในอัตราร้อยละ 3-5 ต่อปี หมายความว่า ในรอบ 5 ปีก็จะมีจำนวนขยะเพิ่มมากขึ้นในอัตราร้อยละ 16-28 ล้านตันต่อปี ต่อมาในอีก 12 ปีข้างหน้าก็จะมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นอีกเท่าตัว เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนการเพิ่มปริมาณของขยะทั่วไปแล้วอาจสูงเป็น 3 เท่าของอัตราการเพิ่มของขยะที่มีอยู่โดยทั่วไป อีกทั้งจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วมีการปนเปื้อนสารพิษ (Hazardous Content) ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ง่าย หากการบริหารจัดการขยะเหล่านี้เป็นไปอย่างไม่ถูกต้องโดยขยะดังกล่าวถือเป็นขยะที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ สามารถเรียกขยะเหล่านี้ว่าเป็น “Ecological Baggage” หรือเป็นขยะที่สร้างภาระด้านสิ่งแวดล้อมในการที่จะต้องไปกำหนดวิธีการดำเนินการให้มีการยุติหรือย่อยสลายต่อไป โดยการนำเอากลับมาใช้ใหม่ (Recycling) ควรเป็นสิ่งที่ได้รับการส่งเสริมเพื่อสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และป้องกันอันตรายหรือมลภาวะความเป็นพิษที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมในประเทศของตนต่อไป¹

¹ ินภาพร เกาะทอง. (2560). *ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก*. เอกสารประกอบการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 กลุ่มการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรม. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.pw.ac.th/emedia/media/social/global_napaporn/globalEdUnit3.pdf. [2560, 18 กันยายน].

จากการศึกษาถึงความหมาย ประเภท และแนวคิดทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในบทที่ 2 ในบทนี้จะนำเสนอถึงกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่นำเอาหลักการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว ไปบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในแต่ละประเทศ โดยจะกล่าวถึงอนุสัญญาระหว่างประเทศ ได้แก่ อนุสัญญาบาเซลฯ อันถือเป็นอนุสัญญาที่ควบคุมการเคลื่อนย้ายและกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดนเป็นลักษณะการจัดการของเสียที่ต้องห้ามเนื่องจากในเวทีการค้าระหว่างประเทศไม่เฉพาะผลิตภัณฑ์ใหม่เท่านั้นที่จะเป็นสินค้าในการซื้อขาย แต่ยังมีผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มือสอง รวมถึงซากผลิตภัณฑ์ที่ถือเป็นขยะอันตรายหรือขยะมีพิษ ยังหลงเหลือมูลค่าทางเศรษฐกิจอยู่ก็อาจมีการซื้อขายได้ ในส่วนนี้จะอยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญาบาเซลฯ และศึกษาถึงกฎหมายของต่างประเทศเป็นประเทศที่มีพัฒนาการด้านเทคโนโลยีและผลิตเทคโนโลยีเข้าสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก เพื่อนำมาพิจารณาเป็นแนวทางในการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในประเทศไทย

3.1 การควบคุมและจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในกฎหมายระหว่างประเทศ

การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและการขยายตัวของเศรษฐกิจส่งผลให้มีการผลิต และการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นมากมาย ผลิตภัณฑ์เหล่านี้เมื่อหมดอายุการใช้งานจะกลายเป็นซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงหากไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง สามารถยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

3.1.1 การควบคุมภายใต้ระเบียบว่าด้วยซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ (Waste Electrical and Electronic Equipment หรือ WEEE)

กฎระเบียบว่าด้วยซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ หรือ WEEE Directive เป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะในสหภาพยุโรปได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 2003 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวางมาตรการในการป้องกันการเพิ่มปริมาณของซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยระเบียบนี้จะส่งเสริมการนำวัสดุหรือชิ้นส่วนกลับคืน (Recovery) ส่งเสริมการใช้ซ้ำ (Reuse) หรือการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) โดยผ่านระบบการรับคืนและจัดเก็บรวบรวมของผู้ผลิตเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการจัดการซากผลิตภัณฑ์ โดยระเบียบนี้พัฒนามาจากหลักความรับผิดชอบของผู้ผลิตเพื่อเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยสหภาพยุโรปเกิดจากความตกลงร่วมกันของประเทศสมาชิกในประชาคมยุโรปที่ได้ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญาจัดตั้งสหภาพยุโรป (The Treaty on European

Union) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสนธิสัญญามาสทริคท์ (Maastricht) เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 โดยสหภาพยุโรปประกอบด้วยสถาบันหลัก 5 สถาบันคือ²

- 1) คณะมนตรียุโรป (The European Council)
- 2) สภารัฐมนตรี (The Council of Ministers)
- 3) คณะกรรมาธิการยุโรป (The European Commission)
- 4) สภายุโรป (The European Parliament)
- 5) ศาลยุติธรรมยุโรป (The Court of Justice of The European Union)

สหภาพยุโรปจึงใช้วิธีกำหนดเป้าหมายขั้นต่ำในการจัดการเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์ และกำหนดเป้าหมายขั้นต่ำในการนำกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล การหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ และใช้กลไกตลาดเป็นเครื่องมือในการบังคับให้ผู้ผลิตหากลยุทธ์ในการจัดการกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วและคุ้มค่าที่สุด เช่น กำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้ทำการแทนผู้ผลิตต้องจัดให้มีการนำซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่แยกเก็บแล้วกลับมาใช้ใหม่ โดยในกรณีที่ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วที่เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดใหญ่ในครัวเรือนต้องมีอัตราการนำกลับมาใช้ใหม่ (Rate of Recovery) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของน้ำหนัก³

3.1.1.1 หลักการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วเป็นกฎหมายที่ชี้เฉพาะในสหภาพยุโรป ได้ยึดความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Producer Responsibility) ในการรับคืนของเสียอันเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์จะมีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมส่งเสริมให้มีการนำเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานแล้ว (End of Life) ให้นำกลับมาใช้ใหม่ (Re-Use and Recycle) โดยกำหนดให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในการรับคืนขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วที่ผู้บริโภคต้องการทิ้ง เพื่อนำไปรีไซเคิลหรือกำจัดจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ผลิตออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถคืนผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแก่ผู้ผลิตได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย โดยกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มีสอง

² อนุสัญญา เลื่อนฉวี. (2548). *กฎหมายสหภาพยุโรป* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 25.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

ฉบับด้วยกัน คือ ระเบียบว่าด้วยซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และระเบียบว่าด้วยการจำกัดการใช้สารที่เป็นอันตรายบางชนิดในผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ มีลักษณะเป็น Directive⁴ ของสหภาพยุโรป แต่ถึงจะเป็นกฎหมายหรือระเบียบที่ใช้บังคับเฉพาะในสหภาพยุโรปประเทศอื่น ๆ รวมถึงประเทศไทยก็ควรที่จะศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการในการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วของกฎหมายดังกล่าว อันก่อให้เกิดการพัฒนากฎหมายที่บังคับใช้ภายในประเทศได้ต่อไป⁵

3.1.1.2 หลักการว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ผลิตต่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

ผู้ที่จะต้องดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คือผู้ผลิต (Producer) และผู้จัดจำหน่าย (Distributor) ในสหภาพยุโรป โดยตามระเบียบดังกล่าวระบุว่า ผู้ผลิต คือ 1) ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้ชื่อยี่ห้อของตน 2) ผู้ที่ขายผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตโดยผู้ประกอบการอื่น (Other Suppliers) โดยใช้ยี่ห้อของตน และ 3) ผู้นำเข้าและส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ ส่วนผู้จัดจำหน่าย หมายถึง ผู้จัดหาผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการค้า อย่างไรก็ตาม ระเบียบฉบับนี้เป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดให้ประเทศสมาชิกกลุ่มสหภาพยุโรปไปออกกฎหมายภายในประเทศของตน เพื่อมารองรับให้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดต่าง ๆ ของระเบียบ ซึ่งประเทศสมาชิกกลุ่มสหภาพยุโรปมีสิทธิที่จะออกกฎหมายให้มีความเข้มงวดมากขึ้นได้⁶

ความรับผิดชอบของผู้ผลิตที่แทรกซึมอยู่ในระเบียบว่าด้วยซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เห็นได้ชัดจากขั้นตอนการปรึกษาหารือระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อยกร่างระเบียบ เช่น

⁴ Directive เป็นการกำหนดมาตรฐานหรือเป้าหมายที่มีผลผูกพันประเทศสมาชิก ให้ต้องปฏิบัติให้ได้ตามมาตรฐานหรือเป้าหมายนั้น ภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ให้อิสระแก่ประเทศสมาชิกในการเลือกใช้กฎหมาย หรือระเบียบ หรือวิธีการตามความเหมาะสมในแต่ละประเทศ โดยทั่วไปจะต้องมีการตรากฎหมายหรือกฎระเบียบภายใน เพื่อนำปฏิบัติตาม Directive ซึ่งกฎหมายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปจำนวนมากรวมทั้งกฎหมายในเรื่องของการจัดการซากผลิตภัณฑ์จะอยู่ในรูปของ Directive. อ้างถึงใน กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2544). *เรื่องน่ารู้ : กฎหมายของสหภาพยุโรป European Union Legislation*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.ryt9.com/s/ryt9/229389> [2563, 20 มิถุนายน].

⁵ อภิวัฒน์ จิระศิริ โสภณ. (2548). *มาตรการของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับความปลอดภัยของสินค้าต่อสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะมาตรการทางกฎหมาย*. รายงานการศึกษาวิจัยเสนอคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 35-36.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

จะต้องให้ผู้ผลิตเข้ามารับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเก็บคืนผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว ในกรณีนี้ได้มีการถกเถียงกันในระหว่างผู้ผลิตจากภาคอุตสาหกรรมว่า ค่าใช้จ่ายในการเก็บคืนซากผลิตภัณฑ์จากครัวเรือน โดยตรงแทบจะ ไม่มีความเกี่ยวข้อง หรือไม่เกี่ยวข้องกันเลยกับการสร้างแรงจูงใจในการผลิตผลิตภัณฑ์ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีข้อสรุปออกมาเป็นบรรทัดฐานว่า ผู้ผลิตจะต้องเริ่มเข้ามา มีความรับผิดชอบอย่างน้อยในค่าใช้จ่ายตั้งแต่ขั้นตอนการเก็บซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จากจุดรวบรวม ไม่ใช่การเก็บจากบ้านเรือนผู้บริโภค ในส่วนของการจัดหาหลักประกันด้านการเงิน (Financial Guarantee) ที่ได้มีการกำหนดไว้ในระเบียบฉบับนี้ก็มาจากแนวคิดที่ว่าไม่มีอะไรมาประกันได้ว่าผู้ผลิตจะยังคงมีความรับผิดชอบหลังจากการขายผลิตภัณฑ์ของตน ออกสู่ท้องตลาดไปแล้ว การกำหนดให้มีหลักประกันด้านการเงินจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะมาเป็นหลักประกันว่าค่าใช้จ่ายในการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วในภายหลัง จะไม่ตกเป็นภาระของสังคมหรือของผู้ผลิตรายอื่น ๆ เหล่านี้ เป็นต้น⁷

3.1.1.3 หลักการกำจัดและการนำกลับมาใช้ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

ระเบียบว่าด้วยการจำกัดการใช้สารที่เป็นอันตรายบางชนิดในผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Restriction of the use of Certain Hazardous Substances in Electrical and Electronic Equipment หรือ RoHS) ให้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 2003 โดยกำหนดให้รัฐสมาชิกห้ามการใช้สารอันตรายบางชนิด ได้แก่ ตะกั่ว ปรอท แคดเมียม โครเมียม เป็นต้น โดยรัฐสมาชิกจะต้องห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่มีสารอันตรายดังกล่าวเป็นส่วนประกอบตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2006 เป็นต้นไป ระเบียบดังกล่าวมีข้อยกเว้นสำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์บางประเภท ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบผลิตภัณฑ์ วัสดุ และส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์จะก่อให้เกิดปัญหาด้านเทคนิค หรือด้านวิทยาศาสตร์ในทางปฏิบัติ หรือในกรณีที่ใช้สารอื่นแทนจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และความปลอดภัยของผู้บริโภคมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการเลิกใช้สารอันตรายดังกล่าว⁸

⁷ Knut Sander and others, (2010). *The Producer Responsibility Principle of the WEEE Directive*. (Online). Available from: http://ec.europa.eu/environment/waste/weee/pdf/final_rep_okopol.pdf . p. III. อ้างถึงใน อภิวัฒน์ จิระศิริโสภณ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 50.

⁸ อภิวัฒน์ จิระศิริโสภณ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 41-42.

ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งอยู่ภายใต้ข้อบังคับของระเบียบว่าด้วยซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์คือผลิตภัณฑ์ที่กำหนดไว้ใน Annex IA และ Annex IB สามารถแบ่งออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่⁹

1) เครื่องใช้ขนาดใหญ่ในครัวเรือน (Large Household Appliances) เช่น เครื่องทำความสะอาดเย็นขนาดใหญ่ ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง เครื่องซักผ้า เครื่องอบผ้าแห้ง เตารีดไฟฟ้า ไมโครเวฟ เครื่องทำความร้อน เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

2) เครื่องใช้ขนาดเล็กในครัวเรือน (Small Household Appliances) เช่น เครื่องดูดฝุ่น อุปกรณ์ทำความสะอาดอื่น ๆ เครื่องมือที่ใช้เกี่ยวกับสิ่งทอ เตารีด เครื่องปั่นขนมปัง เครื่องทำกาแฟ ครัวเป่าลม นาฬิกา เครื่องชั่งน้ำหนัก เป็นต้น

3) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม (IT and Telecommunications Equipment) เช่น คอมพิวเตอร์ทั้งหลาย เครื่องปริ้นเตอร์ เครื่องสแกน เครื่องคิดเลข ผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์อื่นที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ประมวลผล นำเสนอ หรือสื่อสารข้อมูลโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ เป็นต้น

4) อุปกรณ์ที่เป็นสินค้าบริโภค (Consumer Equipment) เช่น วิทยุ โทรทัศน์ กล้อง เครื่องดนตรีไฟฟ้า เป็นต้น

5) อุปกรณ์ให้แสงสว่าง (Lighting Equipment) เช่น หลอดไฟฟ้าฟลูออเรสเซนต์ หลอดโซเดียม เป็นต้น

6) เครื่องมือไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Electrical and Electronic Tools) เช่น สว่าน เลื่อยไฟฟ้า ยกเว้นเครื่องมือประจำที่ซึ่งใช้ในอุตสาหกรรม

7) ของเล่นและอุปกรณ์การกีฬา (Toy, Leisure and Sport Equipment) เช่น ของเล่นที่ใช้ไฟฟ้า เครื่องเล่นวิดีโอเกม เป็นต้น

8) เครื่องมือทางการแพทย์ (Medical Devices)

9) เครื่องมือในการตรวจจับและควบคุม (Monitoring and Control Instruments) เช่น เครื่องตรวจจับควัน เครื่องควบคุมความร้อน เป็นต้น

10) เครื่องจำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ (Automatic Dispensers) เช่น เครื่องจำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ เครื่องจ่ายเงินอัตโนมัติ เป็นต้น

⁹ อภิวัฒน์ จิระศิริโสภณ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 52-53.

3.1.2 การควบคุมภายใต้อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน ค.ศ. 1989

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาคมโลกได้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญจึงได้มีการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นหลายฉบับ ในปี ค.ศ. 1972 องค์การสหประชาชาติได้มีการจัดประชุมระดับรัฐบาลเรื่องสิ่งแวดล้อมขึ้นที่กรุงสต็อกโฮล์ม จากการประชุมครั้งนั้นที่ประชุมมีมติให้ออก Stockholm Declaration on the Human Environment 1972 โดยสาระสำคัญของคำประกาศดังกล่าวเป็นการประกาศยืนยันถึงสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานในทางสิ่งแวดล้อม และได้ชี้ให้เห็นว่ารัฐมีสิทธิอธิปไตย (Sovereign Right) ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของตน และรัฐย่อมรับผิดชอบการใช้ประโยชน์ดังกล่าวว่าจะต้องไม่เป็นอันตรายที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐอื่น¹⁰

เมื่อปี ค.ศ.1987 โครงการสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติ หรือ UNEP ได้รับเอา Cairo Guidelines and Principles for the Environmentally Sound Management and Disposal of Hazardous Wastes อันเป็นการกำหนดแนวปฏิบัติและหลักการในการจัดการและกำจัดของเสียอันตรายโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ต่อมาในปี ค.ศ. 1989 UNEP ได้จัดให้มีการประชุมเพื่อจัดทำร่างความตกลงเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดนที่มีผลผูกพันขึ้น ณ นครบาเซล สมาพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ อันเป็นผลให้เกิดอนุสัญญาบาเซลฯ ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1989 ก่อนที่จะมีอนุสัญญาบาเซลฯ ที่วางหลักเกณฑ์การเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดนอย่างเป็นระบบได้มีการจัดทำความตกลงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในระดับภูมิภาคขึ้น โดยกลุ่มประเทศองค์การเพื่อการพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และประชาคมยุโรปได้จัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายระหว่างประเทศขึ้นในปี ค.ศ. 1984 ซึ่งเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเคลื่อนย้ายของเสียระหว่างรัฐในกลุ่มประเทศ OECD กล่าวคือ ประเทศผู้ส่งออกของเสียจะต้องให้รายละเอียดและข้อมูลข่าวสารแก่ประเทศผู้นำเข้าเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ ส่วนประกอบ และปริมาณของของเสียที่ทำการขนส่ง ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 ได้มีการขยายขอบเขตการใช้บังคับหลักเกณฑ์

¹⁰ Stockholm Declaration on the Human Environment 1972, Principle 21 “States have, in accordance with the Charter of the United Nations and the principles of international law, the sovereign right to exploit their own resources pursuant to their own environmental policies, and the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction.” อ้างถึงใน ปัญญา สุทธธา. (2550). *มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการประกอบธุรกิจการนำของเสียอันตรายมาหมุนเวียนใช้ใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณีขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 42-43.

ดังกล่าวไปถึงการเคลื่อนย้ายของเสียระหว่างประเทศสมาชิก OECD และประเทศ Non-OECD โดยมีสาระสำคัญคือห้ามการส่งออกของเสียไปยังประเทศ Non-OECD โดยปราศจากการให้ความยินยอมล่วงหน้าจากประเทศผู้รับของเสีย และห้ามการส่งออกของเสียไปยังประเทศ Non-OECD ที่ขาดเทคโนโลยีในการกำจัดของเสีย¹¹

3.1.2.1 หลักการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาบาเซลฯ คือการจัดให้มีระบบความรับผิดชอบและการชดเชยความเสียหายสำหรับความเสียหายอันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายข้ามแดนและการกำจัดของเสียอันตรายและของเสียอื่น รวมทั้งการขนย้ายที่ผิดกฎหมายของของเสีย เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วในอนุสัญญาบาเซลฯ ได้กำหนดให้เป็นของเสียอันตรายที่ต้องถูกควบคุมตามภาคผนวก 8 บัญชีรายชื่อ A และภาคผนวกที่ 9 บัญชีรายชื่อ B ที่กำหนดให้ของเสียประเภทโลหะและที่มีโลหะเป็นองค์ประกอบและจะต้องถูกควบคุม ดังนี้¹²

บัญชีรายชื่อ A ของเสียประเภทเศษหรือชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่มีส่วนประกอบ

บัญชีรายชื่อ B ชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

- 1) ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ที่ประกอบไปด้วยโลหะหรือโลหะผสม
- 2) ของเสียประเภทเศษหรือชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีองค์ประกอบได้แก่ หม้อเก็บประจุไฟฟ้าและแบตเตอรี่อื่น ๆ ที่รวมในบัญชีรายชื่อ A หรือที่องค์ประกอบเหล่านั้นได้รับการกำจัดจนถึงขอบเขตที่ทำให้ของเสียนั้นไม่มีลักษณะใด ๆ

3) ชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (รวมทั้งแผงวงจร สายไฟ และองค์ประกอบอิเล็กทรอนิกส์) ที่มีจุดประสงค์นำกลับมาใช้ซ้ำ อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาบาเซลฯ ดังกล่าวจะไม่ครอบคลุมถึงชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นของเสีย¹³

¹¹ อนุสัญญา สุธธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 45.

¹² อนุสัญญา สุธธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 95-96.

¹³ อนุสัญญา สุธธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 96.

3.1.2.2 หลักการว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ผลิตต่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

สำหรับพันธกรณีของอนุสัญญาบาเซลฯ ที่ได้กำหนดไว้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว ดังต่อไปนี้¹⁴

- “1) ห้ามมิให้ส่งออกหรือนำเข้าของเสียไปยังหรือมาจากประเทศที่มีใช้รัฐภาคีอนุสัญญา
- 2) ห้ามส่งออกของเสีย เว้นแต่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากประเทศผู้นำเข้าสำหรับการส่งออกในแต่ละครั้ง
- 3) รัฐผู้ส่งออกมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับของเสียที่กำลังเคลื่อนย้ายข้ามแดนให้แก่รัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูลที่แจ้งให้เป็นไปตามรายการที่กำหนดไว้ในภาคผนวก 5 A เช่น ต้องระบุเหตุผลของการส่งออก ซึ่งผู้ส่งออกคือผู้ผลิตของเสีย (Generator) และสถานที่ผลิตของเสีย ชื่อผู้กำจัดของเสีย และสถานที่กำจัดผู้ขนส่งหรือตัวแทนประเทศผู้ส่งออกและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ประเทศที่คาดว่าของเสียจะถูกนำผ่านและประเทศผู้นำเข้า เป็นต้น
- 4) รัฐภาคีจะอนุญาตให้เคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนก็ต่อเมื่อจะ ไม่มีอันตรายเกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียนั้นเท่านั้น
- 5) ของเสียที่จะถูกเคลื่อนย้ายข้ามแดนต้องได้รับการบรรจุหีบห่อ คัดฉลาก และขนส่งโดยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์และมาตรฐานระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับและรับรองโดยทั่วไป และจะต้องมีเอกสารกำกับตลอดจากจุดที่เริ่มเคลื่อนย้ายไปจนถึงสถานที่กำจัด
- 6) รัฐภาคีต้องวางข้อบังคับให้ของเสียที่ถูกส่งออกได้รับการจัดการโดยวิธีการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Environmentally Sound Management หรือ ESM) ในประเทศผู้นำเข้าหรือที่อื่นใด
- 7) รัฐภาคีต้องดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อประกันว่าจะอนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนเฉพาะในกรณีต่อไปนี้¹⁵
  - (1) เมื่อผู้ส่งออกไม่มีความสามารถทางเทคนิคและอุปกรณ์ที่จำเป็น (Necessary Facilities) หรือไม่มีสมรรถภาพหรือสถานที่กำจัดที่เหมาะสมสำหรับกำจัดของเสีย นั้น โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหรืออย่างมีประสิทธิภาพ
  - (2) เมื่อมีความต้องการนำของเสีย นั้น เพื่อหมุนเวียนใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรม (Recycling or Recovery Industries)

¹⁴ ัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 97-98.

¹⁵ ัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 97.

8) รัฐภาคีอาจวางข้อกำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดน เพื่อคุ้มครองสุขภาพและสิ่งแวดล้อมได้หากว่าข้อกำหนดเหล่านั้นสอดคล้องกับอนุสัญญา และไม่ขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

9) รัฐภาคีต้องจัดให้มีหรือจัดตั้งหน่วยงานที่มีอำนาจหนึ่งหน่วยงานหรือมากกว่านั้น และศูนย์ประสานงาน 1 แห่ง หน่วยงานที่มีอำนาจต้องรับผิดชอบในการรับแจ้งเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของเสียและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนศูนย์ประสานงานมีหน้าที่ในการรับข้อมูลและรายงานข้อมูลต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ใน Articles 13 และ 16 ของอนุสัญญา เช่น การแจ้งให้รัฐอื่นที่อาจได้รับผลกระทบทราบเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในระหว่างการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนแจ้งให้เลขาธิการอนุสัญญาบาเซลฯ ทราบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพการนิยามของเสียอันตรายในประเทศของตน การห้ามไม่ให้มีการนำเข้าของเสียตามอนุสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วน รายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาในแต่ละปี รวมถึงการรายงานปริมาณและชนิดของของเสียอันตรายที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามแดน รัฐภาคีเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับตลอดจนวิธีการกำจัดของเสียอันตรายที่ใช้อยู่ในเขตความรับผิดชอบของตน

10) รัฐภาคีต้องออกกฎหมายเพื่อป้องกันและลงโทษการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดน โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและจะร่วมมือกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในข้อนี้¹⁶

จากการพยายามติดตามและตรวจสอบขององค์กรเอกชน (NGO) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรกรีนพีซ (Greenpeace Organization) ในระหว่างปี ค.ศ. 1986-1988 ของเสียอันตรายจำนวนกว่า 3.6 ล้านตัน ได้ถูกขนย้ายจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้น โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) จึงได้ประชุมนานาชาติขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1989 เพื่อจัดทำร่างอนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน อนุสัญญาบาเซลฯ จึงเป็นอนุสัญญาที่ก่อกำเนิดขึ้นภายใต้บริบทของนัยทางการเมืองระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศสองกลุ่มที่มีแนวความคิดเห็น ดังต่อไปนี้¹⁷

¹⁶ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 98.

¹⁷ Valentina O. Okaru, (1992). *The Basel Convention: Controlling the Movement of Hazardous Wastes to Developing Countries*. Fordham Environment Law Report 4. อ้างถึงใน นิตาสล โรจน์สัตตรัตน์. (2547). *หลักการและปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการเคลื่อนย้าย และการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดนตามอนุสัญญาบาเซล ค.ศ. 1989 และพิธีสารบาเซล ค.ศ.1999*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 30.

ประการแรก คือประเทศที่ต้องการห้ามการนำเข้าของเสียอันตรายโดยสิ้นเชิง (Totally Ban) ส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากไม่มั่นใจว่าจะสามารถตรวจและบังคับใช้กฎหมายห้ามนำเข้าของตนเองได้อย่างทั่วถึง แต่ยังคงปล่อยให้ขยะหรือขอมให้มีการส่งออกของเสียอันตรายได้อยู่ไม่ว่าจะเป็นการส่งออกโดยได้รับอนุญาตหรือลักลอบส่งออกก็ตาม

ประการที่สอง คือประเทศพัฒนาแล้วที่ร่ายความต้องการส่งออกของเสียอันตรายจากประเทศของตนไปกำจัดภายนอกประเทศในต้นทุนการกำจัดที่ต่ำกว่าการกำจัดภายในประเทศ และประเทศยากจนที่ต้องการนำเข้าของเสียอันตรายมาหมุนเวียนใช้ใหม่ เพราะคิดว่าเป็นความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจจึงไม่ต้องการให้มีการกีดกันการนำเข้าหรือการส่งออก แต่ต้องการให้มีการควบคุมเป็นระบบภายใต้หลักการให้ความยินยอมล่วงหน้า โดยประเทศที่ร่ายที่มีความเห็นว่าการปล่อยให้สามารถส่งออกของเสียอันตรายไปกำจัดในประเทศที่มีความต้องการนำของเสียดังกล่าวไปหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่ ย่อมเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และประเทศยากจนที่ต้องการนำเข้าของเสียดังกล่าวเห็นว่าของเสียนั้นมีประโยชน์กับตนมากกว่าทำให้สามารถมีของใช้ในราคาถูกอันเป็นการช่วยประหยัดให้ไม่ต้องนำทรัพยากรพื้นฐาน (Primary Resource) ของตนเองมาใช้¹⁸

ดังนั้น อนุสัญญาบาเซลฯ จึงไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความต้องการระงับการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดน แต่มาจากการประนีประนอมความคิดสองกลุ่มเข้าด้วยกัน โดยอนุสัญญาบาเซลฯ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 เป็นต้นมา ปัจจุบันมีรัฐที่ให้สัตยาบันเข้าเป็นรัฐภาคีสมาชิกอนุสัญญาแล้วจำนวน 176 ประเทศ หลังจากอนุสัญญามีผลใช้บังคับแล้วอนุสัญญากำหนดให้จัดให้มีการประชุมใหญ่ภาคีครั้งแรกที่ประชุมใหญ่ภาคี (Conference of Parties : COPs) จะมีบทบาทในการติดตาม ทบทวน และประเมินผลการปฏิบัติตามของอนุสัญญาให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่กำหนดในอนุสัญญา นับตั้งแต่อนุสัญญามีผลใช้บังคับจนถึงปัจจุบันได้จัดให้มีการประชุมใหญ่ภาคีแล้วทั้งหมด 10 ครั้ง¹⁹

¹⁸ คุณหญิงสุชาวัลย์ เสถียรไทย โสภาร์ตัน จารุสมบัติ และวิพล กิติทัศนาศรัย. (2550). *การค้าและการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายอย่างผิดกฎหมาย : วิเคราะห์ Basel Convention ประเด็นที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย-ประเด็นที่เป็นปัญหา*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. หน้า 6.

¹⁹ นิสาชล โรจน์สัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 14-16.

3.1.2.3 หลักการกำจัดและการนำกลับมาใช้ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว

อนุสัญญาบาเซลฯ ถือเป็นอนุสัญญาในระดับโลกฉบับแรกถูกจัดทำขึ้นเพื่อควบคุมการค้าและการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดน อนุสัญญานี้เกิดขึ้นเนื่องจากความเข้มงวดของกฎหมายในประเทศอุตสาหกรรมที่ส่งผลให้ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการกำจัดของเสียอันตรายเพิ่มสูงขึ้น ทำให้มีการลักลอบนำของเสียอันตราย จากประเทศอุตสาหกรรมไปทิ้งในประเทศด้อยพัฒนา เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายดังกล่าว ปัญหาการลักลอบทิ้งของเสียอันตรายได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังนั้น โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ร่วมกับผู้แทนจากประเทศสมาชิกจัดประชุมนานาชาติขึ้นในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1989 ที่เมืองบาเซล สมาพันธรัฐสวิส และเริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปทั้งหมดได้ลงนามเข้าเป็นภาคีสมาชิก สำหรับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน ค.ศ. 1997 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1998 โดยวัตถุประสงค์สำคัญของอนุสัญญาบาเซลฯ คือการลดการค้าของเสียข้ามแดนและควบคุมให้ของเสียถูกกำจัด ณ สถานที่ใกล้แหล่งกำเนิดของเสียให้มากที่สุด โดยเป็นการกำหนดข้อตกลงระหว่างประเทศในการควบคุมการนำเข้า การส่งออก การนำผ่าน และการจัดการของเสียอันตรายให้มีความปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม และการป้องกันการขนส่งที่ผิดกฎหมาย²⁰

เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำที่ใช้ในอนุสัญญาบาเซลฯ จะเห็นว่ามุ่งเน้นที่จะควบคุมการค้าและการเคลื่อนย้ายของเสียอันตราย ไม่ได้ระบุถึงผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยตรง แต่ตัวผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์อาจมีส่วนประกอบเป็นของเสียอันตราย อันจะถูกควบคุมตามอนุสัญญานี้เช่นกัน²¹ โดยสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์นั้น แม้จะหมดสภาพการใช้งานไปแล้วแต่โดยส่วนประกอบที่ยังคงมีมูลค่าทางเศรษฐกิจอยู่ รวมไปถึงความยากในการกำจัดทำให้ประเทศที่พัฒนาแล้วใช้วิธีการส่งซากผลิตภัณฑ์เหล่านี้ออกไปยังประเทศที่ด้อยพัฒนา กว่า โดยเป็นการผลักภาระความรับผิดชอบในตัวผลิตภัณฑ์ของตนที่หมดอายุการใช้งาน ส่วนประเทศที่ยังไม่พัฒนาเมื่อได้รับซากผลิตภัณฑ์มาก็จะรีบดำเนินการคัดแยกส่วนประกอบที่ยังคงมีมูลค่าออกมา

²⁰ นิสาชล โรจน์สัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 20.

²¹ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จะถือว่าเป็นของเสียอันตรายและถูกควบคุม ตามอนุสัญญาบาเซลหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะมีวัสดุตาม Annex I เป็นส่วนประกอบมากถึงระดับที่จะแสดงคุณสมบัติเป็นอันตรายตามอนุสัญญานี้หรือไม่ (เช่น แคลเมียม โปรท ตะกั่ว พอลิคลอรี เนตไบฟีนิด เป็นต้น) นอกจากนี้ยังต้องนำ Annex VII และ Annex VIII มาพิจารณาร่วมด้วย อ้างถึงใน นิสาชล โรจน์สัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 20.

โดยส่วนประกอบอื่น ๆ ที่ไม่อาจคัดแยกได้หรือไม่มีมูลค่าแล้วก็จะตกเป็นภาระของรัฐบาลในประเทศที่จะต้องแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อไปอีก ดังนั้น ในการศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดซากผลิตภัณฑ์จึงควรคำนึงถึงอนุสัญญาฉบับนี้ด้วย อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน มีสาระสำคัญดังนี้²²

1) ขอบเขตการบังคับใช้ อนุสัญญาบาเซลฯ มีขอบเขตการใช้บังคับเฉพาะการเคลื่อนย้ายข้ามแดน และการจัดการของเสียตามชนิดและประเภท ปรากฏในภาคผนวกทำอนุสัญญาและของเสีย รัฐบาลก็มีดุลยพินิจในการกำหนดให้เป็นของเสียอันตรายตามกฎหมายภายใน

2) การควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดน อนุสัญญาบาเซลฯ กำหนดพันธกรณีให้รัฐบาลห้ามการนำเข้าของเสียอันตราย เพื่อการกำจัดและต้องห้ามหรือไม่อนุญาตให้มีการส่งออกของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นไปยังรัฐบาลอื่น แต่อนุสัญญาต้องอนุญาตให้รัฐบาลสามารถทำความตกลงทวิภาคี พหุภาคี หรือในระดับภูมิภาคในการเคลื่อนย้ายของเสียข้ามแดนกับรัฐที่เป็นภาคี หรือกับรัฐที่มีได้เป็นภาคีอนุสัญญาได้โดยเงื่อนไขที่สำคัญ คือความตกลงจะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการของเสีย ซึ่งคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมตามอนุสัญญาบาเซลฯ²³

3) กระบวนการให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า (Prior Written Consent Procedure) การให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า (Prior Informed Consent หรือ PIC) มีสาระสำคัญสองประการ กล่าวคือ ประการแรก จะต้องมีการแจ้งโดยรัฐผู้ส่งออกไปยังรัฐผู้นำเข้าถึงของเสียที่จะทำการส่งออก และประการที่สอง จะต้องมีการให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรโดยรัฐผู้นำเข้า อนุญาตให้นำของเสียดังกล่าวเข้ามาได้ การให้ความยินยอมล่วงหน้านี้ได้มีการนำไปใช้ในสองเรื่องด้วยกัน ได้แก่ การส่งออกของเสียอันตราย (Hazardous Waste Exports) เช่น The Resource and Conservation Recovery Act (RCRA) เป็นกฎหมายภายในของสหรัฐอเมริกา The United Nations Environment Program Guidelines for Hazardous Waste และในระบบของ OECD และการส่งออกสารเคมี (Chemical Exports) เช่น Bill on Voluntary Regulation of Exports Under Chemicals Act ของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ London Guidelines for the Exchange of Information on Chemicals in International Trade²⁴

การควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดนตามอนุสัญญาบาเซลฯ ก็ใช้ระบบการแจ้งความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการล่วงหน้าเช่นกัน โดยรัฐผู้ส่งออกจะต้องแจ้งหรือกำหนดให้ผู้

²² นิสาชล โรจนัสัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 22.

²³ นิสาชล โรจนัสัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 22.

²⁴ นิสาชล โรจนัสัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 30-31.

ก่อนำเนิหรือผู้ส่งออกแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรผ่านหน่วยงานผู้มีอำนาจของรัฐผู้ส่งออกให้หน่วยงานผู้มีอำนาจของรัฐที่เกี่ยวข้องทราบถึงการเคลื่อนย้ายข้ามแดนใด ๆ ของของเสียอันตรายหรือของเสียอื่น ๆ การแจ้งดังกล่าวจะต้องประกอบด้วยเอกสารและข้อมูลตามที่ระบุไว้ในภาคผนวก เช่น เหตุผลในการส่งออกของเสีย ผู้ส่งออก ผู้ผลิต ผู้กำจัด ผู้ดำเนินการขนส่ง รัฐที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้าย วิธีการขนส่ง รายละเอียดเกี่ยวกับของเสีย และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสัญญาระหว่างผู้ส่งออกและผู้กำจัด เป็นต้น

เมื่อได้รับการแจ้งถึงการเคลื่อนย้ายดังกล่าวจากรัฐผู้ส่งออกแล้ว รัฐผู้นำเข้าจะต้องตอบผู้แจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรว่ายินยอมให้มีการเคลื่อนย้ายได้โดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไข หรือปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการเคลื่อนย้าย หรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับของเสียที่จะทำการเคลื่อนย้ายเพิ่มเติม โดยคำตอบของรัฐผู้นำเข้าจะถูกทำเป็นสำเนาจัดส่งไปให้หน่วยงานผู้มีอำนาจของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นภาคีเพื่อแจ้งให้ผู้ประสงค์จะเคลื่อนย้ายของเสียทราบต่อไป รัฐผู้ส่งออกจะต้องไม่อนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดนจนกว่าจะได้รับคำยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ผู้แจ้งได้รับคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากรัฐผู้นำเข้า และผู้แจ้งได้รับคำยืนยันจากรัฐผู้นำเข้าถึงความมีอยู่ของสัญญาระหว่างผู้ส่งออกและผู้กำจัด ซึ่งระบุถึงการจัดการโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมต่อของเสียที่จะทำการเคลื่อนย้ายนั้น กรณีการนำผ่านรัฐที่ถูกนำผ่านแต่ละรัฐ ซึ่งเป็นภาคีจะต้องตอบรับการแจ้งโดยพลันไปยังผู้แจ้ง หลังจากนั้นรัฐนั้นอาจจะตอบไปยังผู้แจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน 60 วัน การยินยอมให้มีการเคลื่อนย้ายโดยมีหรือไม่มีเงื่อนไขการปฏิเสธไม่อนุญาตให้มีการเคลื่อนย้าย หรือการขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม โดยรัฐผู้ส่งออกจะต้องไม่อนุญาตให้เริ่มการเคลื่อนย้ายข้ามแดนจนกว่าจะได้รับคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากรัฐที่ถูกนำผ่าน

4) การนำของเสียกลับ (Re-Import Obligation) สามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้²⁵

กรณีแรก เป็นกรณีตามข้อ 8 ของอนุสัญญาบาเซลฯ คือเป็นการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายหรือของเสียอื่น ได้รับความยินยอมจากรัฐที่เกี่ยวข้องแล้วแต่ไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นตามข้อกำหนดในสัญญา รัฐผู้ส่งออกของเสียจะต้องดำเนินการให้ผู้ส่งออกรนำของเสียดังกล่าวกลับรัฐตนภายใน 90 วันนับแต่เวลาที่รัฐผู้นำเข้าได้แจ้งไปยังรัฐผู้ส่งออก และสำนักเลขาธิการอนุสัญญาหรือภายในเวลาที่รัฐที่เกี่ยวข้องได้ตกลงกัน รัฐผู้ส่งออกและรัฐผู้นำเข้าจะต้องไม่คัดค้านหรือห้ามการส่งของเสียนั้นกลับไปยังรัฐผู้ส่งออก

กรณีที่สอง เป็นกรณีตามข้อ 9 วรรค 2 (a) และวรรค 4 ของอนุสัญญาบาเซลฯ คือการเคลื่อนย้ายของเสียโดยผิดกฎหมายเป็นผลอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ส่งออกหรือผู้ก่อกำเนิรัฐผู้ส่งออกจะต้องดำเนินการให้ของเสียที่เป็นปัญหานั้นถูกนำกลับ ไปโดยผู้ส่งออก หรือผู้ก่อกำเนิหรือถูก

²⁵ นิสาชล โรจนสัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 40-41.

นำเข้าไปยังรัฐผู้ส่งออกโดยรัฐนั่นเอง มิฉะนั้นของเสียจะถูกกำจัดโดยวิธีการที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของอนุสัญญาภายใน 30 วัน นับแต่เวลาที่รัฐผู้ส่งออกได้รับแจ้งเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายที่ผิดกฎหมาย หรือภายในระยะเวลาอื่นตามที่รัฐที่เกี่ยวข้องอาจตกลงกับรัฐผู้ส่งออก โดยรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่คัดค้านหรือห้ามการส่งของเสียเหล่านั้นกลับไปยังรัฐผู้ส่งออก

อนุสัญญาบาเซลฯ ยังได้กำหนดถึงการจัดการของเสียอันตราย และการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการจัดการของเสียไว้อีกด้วย โดยสามารถอธิบายได้ ดังนี้²⁶

1) การจัดการและการกำจัดของเสียอันตราย อนุสัญญากำหนดให้มีการจัดการของเสียอันตรายหรือของเสียอื่น โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Environmental Sound Management of Waste)²⁷ อันหมายถึง การจัดการในลักษณะที่คุ้มครองสุขภาพอนามัยของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมจากผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากของเสียดังกล่าว การจัดการโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมได้มีการกำหนดไว้ใน Guidance in Developing National and/or Regional Strategies for the Environmentally Sound Management of Hazardous Wastes – December 1995 และ Code of Practice for the Environmentally Sound Management of Asbestos Containing Materials in the Caribbean – March 1999 ส่วนการกำจัด (Disposal) โดยแบ่งแยกประเภทของกำจัดเป็น 2 ประเภท ดังนี้²⁸

(1) การดำเนินการที่ไม่นำไปสู่ความเป็นไปได้ในการนำกลับมาใช้ประโยชน์ การหมุนเวียน การฟื้นฟู การนำกลับมาใช้ใหม่โดยตรง หรือการดำเนินการอื่น ๆ กำจัดให้หมดสิ้นไป เช่น การฝังกลบ การปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ ทะเล หรือมหาสมุทร การบำบัดทางฟิสิกส์เคมี การบำบัดทางชีวภาพ และการเผาบนพื้นดินหรือในทะเล และ

²⁶ นิสาชล โรจน์สัตตรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 48-49.

²⁷ Basel Convention on The Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal, Article 2

“Management” means the collection, transport and disposal of hazardous wastes or other wastes, including after-care of disposal sites”. อ้างถึงใน นิสาชล โรจน์สัตตรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 48.

²⁸ Basel Convention on The Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal, Article 2

“Environmentally sound management of hazardous wastes or other wastes” means taking all practicable steps to ensure that hazardous wastes or other wastes are managed in a manner which will protect human health and the environment against the adverse effects which may result from such wastes”. อ้างถึงใน นิสาชล โรจน์สัตตรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 49.

(2) การดำเนินการที่อาจจะนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการนำกลับมาใช้ประโยชน์ การหมุนเวียน การฟื้นฟูสภาพ การนำกลับมาใช้ใหม่โดยตรง (Direct Reuse) หรือการดำเนินการอื่น ๆ (Alternative Uses) เช่น การใช้เป็นเชื้อเพลิง การเปลี่ยนสภาพกรดหรือด่างให้ใช้ได้ อีก เป็นต้น

โดยเรื่องการกำจัดของเสียอันตรายนั้น เพื่อให้รัฐภาคีดำเนินการกำจัดอย่างถูกต้อง และไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยมีมาตรฐานเดียวกันอนุสัญญาบาเซลฯ จึงกำหนดให้รัฐภาคีประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดให้มีแนวปฏิบัติ (Guidelines) ในเรื่องดังกล่าว

2) การถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการจัดการของเสียอนุสัญญาบาเซลฯ กำหนดให้รัฐภาคีสมาชิกจะต้องร่วมมือกันปรับปรุงเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ในการจัดการของเสียอันตรายหรือของเสียอื่นโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การจัดทำให้มีมาตรฐานทางวิชาการและทางปฏิบัติสำหรับการจัดการของเสียที่เพียงพอร่วมมือกันในการติดตามตรวจสอบ ผลกระทบของการจัดการของเสียอันตรายที่มีต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม พัฒนาให้มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดของเสียน้อยและกำจัดการเกิดของเสียอันตราย หรือของเสียอื่นให้มากที่สุดให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี และระบบการจัดการของเสียโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ให้จัดตั้งศูนย์อบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตราย หรือของเสียอื่นในระดับภูมิภาคหรือภูมิภาคย่อย เพื่อการฝึกอบรมและการถ่ายทอดทางเทคโนโลยีเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายหรือของเสียอื่น²⁹

อนุสัญญาบาเซลฯ มีเป้าหมายในการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายจากประเทศที่พัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา โดยป้องกันการนำเอาของเสียอันตรายไปทิ้งในประเทศกำลังพัฒนา ลดการค้าขายของเสียอันตรายเป็นบทยังคับให้รัฐภาคีสมาชิกที่ส่งออกหรือเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายออกนอกประเทศของตน ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของของเสียอันตรายข้ามแดน ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาบาเซลฯ ต้องป้องกันและควบคุมการเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ให้ถูกต้องตามข้อกำหนดในการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตราย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหามลพิษที่เกิดจากชิ้นส่วนของอุปกรณ์เหล่านี้ หากการ

²⁹ Basel Convention on The Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal, Article 10

“Co-operate actively, subject to their national laws, regulations and policies, in the transfer of technology and management systems related to the environmentally sound management of hazardous wastes and other wastes. They shall also co-operate in developing the technical capacity among Parties, especially those which may need and request technical assistance in this field”. อ้างถึงใน นิสชาล โรจนัสัตตรัตน์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 49.

เคลื่อนย้ายของเสียอันตรายดังกล่าวเกิดความเสียหายขึ้นประเทศไทยในฐานะภาคีจะต้องเข้าดำเนินการแก้ไขและชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยพลัน³⁰

3.2 การควบคุมและจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในกฎหมายต่างประเทศ

การพัฒนาเศรษฐกิจของต่างประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการได้ใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ทั้งสิ้น จึงส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มีจำนวนมากเพิ่มขึ้นตามทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้น เครื่องใช้ไฟฟ้ดังกล่าวต่าง ๆ เหล่านี้ เมื่อหมดสภาพการใช้งานจะถูกทิ้งออกมายังสถานที่ทิ้งขยะสาธารณะปะปนไปกับขยะมูลฝอยทั่วไป โดยขาดการคัดแยกก่อให้เกิดมลพิษส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อได้รับการกำจัดที่ไม่ถูกต้อง ขยะบางชนิดกำจัดได้ยากต้องใช้เทคโนโลยีโดยตรงในการกำจัด การควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์นั้น การกำหนดกฎเกณฑ์และมาตรฐานสำหรับโรงงานที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นการตั้งโรงงานที่ผลิต นำเข้า ซ่อมแซม รวมทั้งโรงงานที่กำจัดขยะอันตรายหรือขยะมีพิษดังกล่าวเพื่อการควบคุมตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางเพื่อไม่ให้มีของเสียอันตรายเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นน้อยที่สุดและสามารถกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการได้

3.2.1 การควบคุมและจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วของกฎหมายต่างประเทศในระบบกฎหมาย Common Law

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว ส่วนมากจะยึดหลักความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Producer Responsibility) ในการรับคืนของเสียถือเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่จะมีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม และมีการส่งเสริมให้มีการนำเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานแล้ว (End of Life)³¹ ให้นำกลับมาใช้ใหม่ (Re-Use and Recycle) โดยกำหนดให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในการรับคืนขยะที่

³⁰ นิสาชล โรจน์สัตตรัตน์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 50.

³¹ เสาวรัตน์ จันทะโร. (2562). *การจัดการของเสียจากห้องปฏิบัติการ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.sc.chula.ac.th/.../การจัดการของเสียจากห้องปฏิบัติการ.pps. [2562, 15 กุมภาพันธ์].

ผู้บริโภคต้องการทิ้ง เพื่อนำไปรีไซเคิลหรือกำจัดจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ผลิตออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น³²

3.2.1.1 หลักการและกฎเกณฑ์ทางกฎหมายของเครื่องรัฐออสเตรเลีย

เครื่องรัฐออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีอาณาเขตขนาดใหญ่ และมีภูมิประเทศที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีสภาพเป็นเกาะ จึงทำให้เป็นดินแดนที่แตกต่างไปจากส่วนอื่นของโลก หลังจากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนยุโรป เกิดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่มากขึ้น ทั้งเกษตรกรรม การพัฒนาเมือง การคมนาคม การอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม รัฐบาลออสเตรเลียมองว่ามีความตระหนักและให้ความสำคัญถึงการรักษาระบบนิเวศเป็นอย่างมาก จึงเป็นประเทศอันดับต้น ๆ ของโลกที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ด้วยการตรากฎหมายและมีมาตรการต่าง ๆ เครื่องรัฐออสเตรเลียได้วางแผนในการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพอย่างครบวงจร ตั้งแต่การรวบรวม การคัดแยก การเก็บขน การขนส่ง และกำจัด รวมถึงการนำกลับมาใช้ใหม่ด้วย สามารถอธิบายเกี่ยวกับการควบคุมจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วได้ ดังต่อไปนี้³³

3.2.1.1.1 หลักการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

การจัดการของเสียอันตรายเครื่องรัฐออสเตรเลียได้ออกกฎหมายภายในเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามข้อผูกพันในอนุสัญญาบาเซลฯ ได้แก่ The Hazardous Waste (Regulation of Export and Import) Act 1989 ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ คือการควบคุมการส่งออกและนำเข้าขยะอันตรายเพื่อสร้างความมั่นใจว่าขยะอันตรายจะถูกกำจัดอย่างปลอดภัย เพื่อที่ว่าสุขภาพของมนุษย์และคุณภาพของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เครื่องรัฐออสเตรเลียและมีจุดมุ่งหมายในการไปบำบัดและรีไซเคิลด้วย

สำหรับการบังคับใช้ของ The Hazardous Waste Act 1989 มีขอบเขตที่ครอบคลุม ดังนี้³⁴

- 1) ไม่ใช่บังคับกับกรณีเคลื่อนย้ายขยะอันตรายภายในเครื่องรัฐออสเตรเลีย
- 2) ใช้บังคับกับกรณีเคลื่อนย้ายขยะอันตรายเข้ามา หรือออกไปจากเครื่องรัฐออสเตรเลียเท่านั้น

³² เสาวรัตน์ จันทะโร. (2562). *การจัดการของเสียจากห้องปฏิบัติการ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.sc.chula.ac.th/.../การจัดการของเสียจากห้องปฏิบัติการ.pps. [2562, 15 กุมภาพันธ์].

³³ สิริลักษณ์ สุปงกฎ. (2560). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ : ศึกษากรณีการจัดการซากโทรทัศน์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 60-65.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

- 3) ใช้บังคับกับวัสดุที่เป็นขยะเท่านั้น
- 4) ไม่ใช่บังคับกับกรณีเคลื่อนย้ายขยะทั่วไปที่ไม่ใช่ขยะอันตราย
- 5) ห้ามการส่งขยะออกโดยมีจุดหมายปลายทาง เพื่อการบำบัดเว้นแต่กรณีเฉพาะบางเรื่อง ซึ่งจุดหมายปลายทางเพื่อการกำจัดขยะ ได้แก่ กรณีที่นำขยะไปเผา (Incineration) หรือฝังกลบ (Landfill)
- 6) ห้ามการส่งขยะออกโดยมีจุดหมายปลายทางเพื่อการบำบัด เว้นแต่กรณีเฉพาะบางเรื่อง ซึ่งจุดหมายปลายทางเพื่อการบำบัดขยะ ได้แก่ กรณีที่นำขยะไปหมุนเวียนใช้ใหม่ หรือนำขยะไปแยกวัสดุ เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ หรือนำขยะไปใช้เป็นเชื้อเพลิงทดแทนพลังงานอื่น

3.2.1.1.2 ความรับผิดชอบของผู้ผลิตต่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

เครือรัฐออสเตรเลียมีการปกครองที่คล้ายกับประเทศสหรัฐอเมริกา คือมีสภาคอมมอนเวลท์ (Commonwealth Parliament) เป็นสภากลางและมีสภาของรัฐ โดยเมื่อใดก็ตามที่กฎหมายของสภากลางขัดกับกฎหมายของสภาแห่งรัฐให้ยึดถือตามกฎหมายของสภากลาง สำหรับในเรื่องกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม สภาคอมมอนเวลท์เป็นสภากลางของเครือรัฐออสเตรเลียจะไม่ใช่อำนาจในการออกกฎหมาย แต่จะปล่อยให้เป็นที่หน้าทีของสภาในแต่ละรัฐ เว้นแต่ถ้าเป็นกรณีที่ต้องมีการออกกฎหมายเพื่ออนุวัติตามสนธิสัญญาสภาคอมมอนเวลท์จะเป็นผู้ออกกฎหมายเอง³⁵

กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลียที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว คือ The Department of the Environment and Water Resources (DEWR) กำหนดให้การวางระเบียบเกี่ยวกับการส่งออกนำเข้าและขนถ่ายขยะพิษ เพื่อให้แน่ใจว่าการส่งออก การนำเข้า และการขนถ่ายขยะพิษได้รับการจัดการอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและนอกประเทศจะได้รับการปกป้องจากขยะพิษ กฎหมายฉบับนี้ได้นิยามความหมายของขยะพิษ หมายถึง ขยะที่อยู่ในรายการของอนุสัญญาบาเซลฯ และข้อกีดกันของประเทศอื่น ขยะคือสิ่งของหรือวัตถุที่จะต้องถูกกำจัด หรือนำกลับมาใช้ใหม่ หรือทำลายให้สิ้นไป กฎหมายจัดระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าและส่งออกขยะพิษจะรวมถึงขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์หรือของเสียที่มีส่วนประกอบ เช่น แหล่งสะสมพลังงาน หรือแบตเตอรี่ชนิดอื่น ๆ แก้วจากหลอดภาพ และแก้วที่มีตัวทำปฏิกิริยาอื่น ๆ กฎหมายฉบับนี้จะไม่ครอบคลุมไปถึงการส่งออกและนำเข้าขยะไม่มีพิษ นอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ไม่ครอบคลุมการส่งออกและนำเข้าวัสดุที่ไม่ใช่

³⁵ J. Andrew Schlickman, Thomas M. Macmahon, Nicoline van Riel, Sidley & Austin, *International Environmental Law and Regulation*. Butterworth Legal Publisher. pp. 4-5. อ้างถึงใน สิทธิศักดิ์ สุขงกุฏ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 33. หน้า 62-63.

ส่วนประกอบของขยะ เช่น ส่วนประกอบทางไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่มีจุดประสงค์โดยตรงในการนำมาใช้ซ้ำมีไข้นำกลับมาใช้ใหม่ หรือเพื่อทำลาย³⁶

โดยเครือรัฐออสเตรเลียมีกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่ออกโดยสภาแห่งรัฐในประเด็นเรื่องของเสีย 3 ฉบับ ดังนี้³⁷

1) พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของรัฐออสเตรเลียใต้ ค.ศ. 1993 (Environment Protection Act 1993 of South Australia) ได้บัญญัตินิยามคำว่าของเสียและกำหนดขอบเขตการบังคับใช้ว่าของเสียที่เกิดจากกิจกรรมบางประเภท เช่น การทำเหมืองแร่และปิโตรเลียมให้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำนั้น

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อมรัฐวิกตอเรีย ค.ศ. 1994 (Environment Protection Act 1994 of Victoria) บัญญัตินิยามคำว่าของเสีย ซึ่งต่อมาได้มีกฎหมายใหม่ในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเรียกว่ากฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมฉบับปรับปรุง (Environment Protection (Amendment) Act 2006 of Victoria) โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 7 ข้อ มีอยู่ 3 ข้อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการของเสีย คือ (1) จัดตั้งกลุ่มจัดการของเสียในเมืองเมลเบิร์น (Metropolitan Waste Management Group) เพื่อจัดทำแผนฟื้นฟูทรัพยากรและจัดการขยะ (2) กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับถุงพลาสติก และ (3) ปฏิรูปการเก็บภาษีสถานที่ทิ้งของเสียอุตสาหกรรม

3) พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อมรัฐเวสเทิร์น เครือรัฐออสเตรเลีย ค.ศ. 1986 (Environment Protection Act 1986 of Western Australia) เป็นรากฐานในการออกกฎหมายระดับอนุบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการของเสีย อำนาจในการวางนโยบายด้านของเสีย และการวางระบบภาษีสถานที่ทิ้งขยะ

ความรับผิดชอบของผู้ผลิตที่แทรกซึมอยู่ในกฎหมายทั้ง 3 ฉบับดังกล่าว คือ ต้องให้ผู้ผลิตเข้ามารับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเก็บคืนผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว กรณีนี้ได้มีการถกเถียงกันในระหว่างผู้ผลิตจากภาคอุตสาหกรรมว่า ค่าใช้จ่ายในการเก็บคืนซากผลิตภัณฑ์จากครัวเรือน โดยตรงแทบจะไม่มี ความเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจในการผลิตผลิตภัณฑ์ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีข้อสรุปออกมาเป็นบรรทัดฐานว่าผู้ผลิตจะต้องเริ่มเข้ามามีความ

³⁶ สิริลัคณ์ สุนงกุล อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 33. หน้า 64.

³⁷ กรมควบคุมมลพิษ. (2550). *การจัดเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมพิธีสารบาเซล ว่าด้วยความรับผิดชอบและการชดเชยความเสียหายเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด*. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. หน้า 71-72.

รับผิดชอบอย่างน้อยในค่าใช้จ่ายตั้งแต่ขั้นตอนการเก็บซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จากจตุรรวบรวม ไม่ใช่การเก็บจากบ้านเรือนผู้บริโภค³⁸

โดยผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์อยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่³⁹

1) เครื่องใช้ขนาดใหญ่ในครัวเรือน เช่น เครื่องทำความเย็นขนาดใหญ่ ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง เครื่องซักผ้า เครื่องอบผ้าแห้ง เต้าหุงต้ม เต้าไฟฟ้า ไมโครเวฟ เครื่องทำความร้อน เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

2) เครื่องใช้ขนาดเล็กในครัวเรือน เช่น เครื่องดูดฝุ่น อุปกรณ์ทำความสะอาดอื่น ๆ เครื่องมือที่ใช้เกี่ยวกับสิ่งทอ เครื่องปั๊มขมบึง เครื่องทำกาแฟ ไดรฟ์เป่าผม นาฬิกา เครื่องชั่งน้ำหนัก เป็นต้น

3) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องกราดตรวจ เครื่องคิดเลข ผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์อื่นที่ใช้ในการเก็บรวบรวมประมวลผล นำเสนอ หรือสื่อสารข้อมูลโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์โทรศัพท์ เป็นต้น

4) อุปกรณ์ที่เป็นสินค้าบริโภค เช่น วิทยุ โทรทัศน์ กล้อง เครื่องดนตรีไฟฟ้า เป็นต้น

5) อุปกรณ์ให้แสงสว่าง เช่น หลอดไฟฟ้าฟลูออเรสเซนต์ หลอดโซเดียม เป็นต้น

6) เครื่องมือไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น สว่าน เลื่อยไฟฟ้า ขกเว้นเครื่องมือประจำที่ใช้ในอุตสาหกรรม

7) ของเล่นและอุปกรณ์การศึกษา เช่น ของเล่น ที่ใช้ไฟฟ้า เครื่องเล่นวิดีโอเกม เป็นต้น

8) เครื่องมือทางการแพทย์

9) เครื่องมือในการตรวจจับและควบคุม เช่น เครื่องตรวจจับควัน เครื่องควบคุมความร้อน เป็นต้น

10) เครื่องจำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ เช่น เครื่องจำหน่าย เครื่องดื่มอัตโนมัติ เครื่องจำหน่ายเงินอัตโนมัติ เป็นต้น

ผู้ที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมายฉบับนี้ คือ ผู้ผลิต (Producer) และผู้จัดจำหน่าย (Distributor) โดยกฎหมายระบุว่า ผู้ผลิต คือ 1) ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ชื่อยี่ห้อของตน 2) ผู้ที่ขายผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิต

³⁸ Knut Sander and others, (2010). *The Producer Responsibility Principle of the WEEE Directive*. p. III. (Online). Available from: http://ec.europa.eu/environment/waste/weee/pdf/final_rep_okopol.pdf. อ้างถึงใน กรมควบคุมมลพิษ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. หน้า 73.

³⁹ กรมควบคุมมลพิษ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. หน้า 74.

โดยผู้ประกอบการอื่น (Other Suppliers) โดยใช้ยี่ห้อของตน และ 3) ผู้นำเข้าและส่งออกผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนผู้จัดจำหน่ายให้หมายถึง ผู้จัดหาผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและ อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการค้า⁴⁰

3.2.1.1.3 การกำจัดและการนำกลับมาใช้ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว

สำหรับแนวทางการส่งเสริมของเสี่ยอันตรายนำมาหมุนเวียนใช้ใหม่ เครื่องมืออุตสาหกรรมเลย จะไม่ให้การสนับสนุนแก่กิจกรรมที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แต่จะให้การสนับสนุนและส่งเสริมแก่ กิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะกิจกรรมภายในเครื่องมืออุตสาหกรรมหรือนอกประเทศ เป็นการ นำเอามาตรการด้านเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ ดังกล่าว โดยการส่งเสริมให้มีการนำเอาขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มาหมุนเวียนใช้ใหม่ให้เกิด ประโยชน์ ควบคุมการเกิดขยะจากแหล่งกำเนิดให้ลดน้อยลง สำหรับการจัดการเกี่ยวกับของเสี่ยอันตราย เครื่องมืออุตสาหกรรมเลยมีกฎหมายเฉพาะด้านสำหรับการจัดการเพื่อให้เกิดความชัดเจนและขอบเขตใน การบังคับใช้กฎหมาย มีองค์หลักระดับชาติทำหน้าที่ในการจัดการขยะโดยตรง ซึ่งเป็นข้อดีต่อการ บริหารจัดการในการแก้ไขของเสี่ยอันตรายในภาพรวม นับว่าเป็นการบริหารจัดการที่เป็นเอกภาพ ในขณะที่ประเทศไทยการแก้ไขปัญหาขยะของเสี่ยอันตรายจะแยกกันอยู่ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ และมีหลายหน่วยงานในการทำหน้าที่ ขาดความเป็นเอกภาพเกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ประเทศไทย ควรนำเอาแบบอย่างในด้านการจัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาขยะของเสี่ยอันตราย ตามแบบอย่างของเครื่องมืออุตสาหกรรมเลยมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและ อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยให้ได้รับการแก้ไขคล่องตัว⁴¹

3.2.1.2 การจัดการแก้ไขปัญหาขยะอันตรายหรือขยะมีพิษอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในกฎหมายของเครื่องมืออุตสาหกรรมเลย

เครื่องมืออุตสาหกรรมเลยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว คือ พระราชบัญญัติของเสี่ยอันตราย (กฎเกณฑ์ในการนำเข้าและ ส่งออก) ค.ศ. 1989 (The Hazardous Waste (Regulation of Export and Import) Act 1989) เป็นกฎหมายที่ ออกโดยสภาคอมมอนเวลท์ (Commonwealth Parliament) และเป็นกฎหมายที่ใช้อนุวัติตามอนุสัญญาบาเซล ว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้าย และการกำจัดของเสี่ยอันตรายข้ามแดน ค.ศ. 1989 มีเนื้อหาสาระสำคัญ

⁴⁰ กรมควบคุมมลพิษ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 37. หน้า 75.

⁴¹ สิริลัคณ์ สิบงกฎ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 33. หน้า 55.

คือกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับของเสีย คำนิยามของเสียและของเสียอันตรายและมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตราย ตลอดจนห้ามมิให้มีการส่งออกของเสียอันตรายเพื่อการกำจัด (Disposal) แต่สามารถนำเข้าของเสียอันตรายเพื่อการกำจัดได้ หากสามารถกำจัดของเสียอันตรายนั้นอย่างไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม⁴² ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวมีหน้าที่ต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดจากของเสียอันตราย และต้องนำของเสียอันตรายกลับคืนไปยังถิ่นที่ส่งออกมา⁴³ ต่อมาพระราชบัญญัตินี้ถูกแก้ไขในปี ค.ศ. 1996 เพื่อให้ครอบคลุมถึงการนำเข้าและการส่งออกของเสียอันตรายเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) หรือนำกลับมาใช้ใหม่ (Recovery)⁴⁴

พระราชบัญญัติของเสียอันตราย (กฎเกณฑ์ในการนำเข้าและส่งออก) ค.ศ. 1989 เป็นกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการนำเข้าและการส่งออกของเสียอันตรายของเครือรัฐออสเตรเลีย โดยไม่ครอบคลุมถึงการนำเข้าและการส่งออกขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ยังไม่หมดอายุการใช้งาน เพื่อใช้ซ้ำในรูปแบบสินค้าที่ใช้แล้ว (Used Goods) หรือสินค้ามือสอง (Secondhand Goods) แต่เพื่อป้องกันการลักลอบการนำเข้าหรือการส่งออกขยะที่หมดอายุเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่ หรือกำจัด โดยแอบแฝงว่าเป็นการนำเข้า หรือการส่งออกขยะเพื่อใช้ซ้ำ กรมสิ่งแวดล้อมและมรดก (Department of the Environment and Heritage) จึงออกหลักเกณฑ์ในการส่งออกและการนำเข้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว (Criteria for the Export and Import of Used Electronic Equipment) โดยกำหนดให้ผู้ที่ต้องการนำเข้าหรือส่งออกขยะเพื่อใช้ซ้ำต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นต้องการนำเข้าหรือส่งออกขยะที่เป็นของเสียอันตราย และต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้⁴⁵

⁴² ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 116.

⁴³ Department of the Environment, (2008). *Information Paper No 3 Australian Guide to Exporting and Importing Hazardous Waste : Applying for a Permit*. Heritage and the Arts. p. 7. อ้างถึงใน ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 116.

⁴⁴ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 117.

⁴⁵ Department of the Environment and Heritage and the Arts, *Criteria for the export and import of used electronic equipment*. Heritage and the Arts. p. 1

“The Act does not regulate the export and import of materials that do not contain any wastes, including : Electrical and electronic assemblies (including printed circuit boards, electronic components and wires) destined for direct re-use, and not for recycling or final disposal”. อ้างถึงใน ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 119.

หลักเกณฑ์ในการส่งออกและการนำเข้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว (Criteria for the Export and Import of used Electronic Equipment) มีเนื้อหาอันเป็นสาระสำคัญ คือ⁴⁶

1) กำหนดให้มีการตรวจสอบของเสียอันตรายในขยะจากคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ตะกั่ว นิกเกิล แคดเมียม ปรอท เป็นต้น

2) กำหนดให้มีการทดสอบประสิทธิภาพการทำงาน รวมถึงการจัดทำบรรจุภัณฑ์เมื่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ถูกจัดให้เป็นของเสีย ในกรณีต่อไปนี้

(1) มีข้อบกพร่องที่มีผลอย่างสำคัญต่อการทำงานของระบบ เช่น ไม่สามารถเปิดเครื่องได้ ใช้ระบบปฏิบัติการไม่ได้ เมนบอร์ดเสีย ไม่สามารถพิมพ์ สแกน หรือสำเนาข้อมูลได้ หรือพิมพ์ สแกน หรือสำเนา แต่ข้อมูลนั้นไม่สามารถอ่านได้

(2) เกิดความเสียหายภายนอกที่มีผลต่อการทำงานของระบบ หรือความปลอดภัย ตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง คือ กรณีจอภาพเกิดความเสียหายภายนอก เช่น มีรอยไหม้ รอยแตกหรือร้าว รอยข่วนที่เห็นได้ชัดหรือรอยอะไรก็ตามที่ส่งผลถึงคุณภาพของภาพ

(3) มีข้อบกพร่องของฮาร์ดดิส หน่วยความจำชั่วคราว และการ์ดจอคอมพิวเตอร์

(4) แบตเตอรี่ซึ่งทำจากตะกั่ว ปรอทหรือแคดเมียม หรือแบตเตอรี่ที่ประกอบไปด้วยของเหลวอันตรายไม่สามารถเก็บหรือบรรจุไฟฟ้าใหม่ได้

(5) มีการบรรจุภัณฑ์ที่ไม่สามารถป้องกันอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จากการเสียหาย ในระหว่างขั้นตอนในการขนส่งได้

3.2.1.3 หลักการและกฎเกณฑ์ทางกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์

(1) หลักการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์

กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของสาธารณรัฐสิงคโปร์ คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยการจัดการและป้องกันสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1999 (Environmental Protection and Management Act 1999) กฎหมายดังกล่าวมีรายละเอียดที่เกี่ยวกับการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ไว้ กล่าวคือ อธิบดีคุ้มครองสิ่งแวดล้อมให้อำนาจหน้าในการกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นอันตราย โดยจะต้องแจ้งให้อธิบดีคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทราบเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อกำหนดมาตรการในการจัดเก็บ การจัดการ และการใช้สารอันตรายให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองผลิตภัณฑ์ทราบถึงหน้าที่ตรงนี้ด้วย โดยบุคคลใดที่ไม่

⁴⁶ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 120-121.

ปฏิบัติตามมีความผิดโทษปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์⁴⁷ และอธิบดีคุ้มครองสิ่งแวดล้อมยังมีหน้าที่ในการศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ โดยอธิบดีคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอาจกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองผลิตภัณฑ์ที่จะก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อมและเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอแนวทางการดำเนินการการป้องกันการลดหรือการควบคุมมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม การป้องกันดังกล่าวเป็นหน้าที่ของเจ้าของหรือผู้ครอบครองผลิตภัณฑ์ที่ต้องดำเนินการด้วยตนเอง⁴⁸ อีกทั้งได้กำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองผลิตภัณฑ์ที่เชื่อได้ว่าปล่อยสิ่งสกปรก

---

⁴⁷ Environmental Protection and Management Act 1999 Power to require owner or occupier of hazardous installations to carry out impact analysis studies 26

(1) The Director-General may, by notice in writing served on the owner or occupier of any installation, whether fixed or mobile, which is used or intended to be used to carry out activities involving the storage, handling and use of hazardous substances, require the owner or occupier to carry out —

(a) identification of all possible potential hazards that may threaten the health or safety of any person, or cause pollution of the environment;

(b) estimation of the frequency or probability of occurrence of such potential hazards as identified in paragraph (a);

(c) quantification of the consequences and risk levels of such potential hazards as identified in paragraph (a);

(d) evaluation of the effects of potential fires or other disasters including the potential for release of toxic materials or toxic combustion products and the potential for release of contaminated fire-fighting water into the environment; and

(e) identification of all necessary preventive measures to avoid and control the hazards identified in paragraph (a) and formulation of a programme to implement the measures.

๑๓๑

๑๓๑

(5) Any person who fails to comply with any notice made under subsection (1), (2) or (4) shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$ 20,000.

⁴⁸ Environmental Protection and Management Act 1999 Study on pollution control 36

(1) The Director-General may, by notice in writing, require any person intending to carry out any activity that, in the opinion of the Director-General, is likely to cause substantial pollution of the environment or increase the level of such pollution —

(a) to carry out a study on environmental pollution control and related matters;

ในอากาศ การปล่อยของเสียจากการค้า หรือการปล่อยสารอันตรายหรือสารพิษจากสถานที่ใด ๆ อาจก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือความปลอดภัยของประชาชน โดยอาจสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองของสถานที่นั้น ยุติการดำเนินการหรือการดำเนินการของอุปกรณ์เผาไหม้ เชื้อเพลิงหรือโรงงานอุตสาหกรรมและยุติการปล่อยสิ่งสกปรกในอากาศ โดยผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือทั้งจำและปรับ⁴⁹ เป็นต้น

(b) to submit for the Director-General's approval, within such time as may be specified by the Director-General, a proposal for the implementation of such measures for the prevention, reduction or control of pollution of the environment; and

(c) to implement such measures for the prevention, reduction or control of pollution of the environment as the Director-General may approve or specify.

๑๓๑

๑๓๑

⁴⁹ Environmental Protection and Management Act 1999 Power to prohibit work and processes in certain circumstances
39

(1) Where the Agency has reason to believe that the emission of air impurities, the discharge of trade effluent or the emission or discharge of any hazardous substance or toxic substance from any premises is likely to cause pollution of the environment or be injurious to public health or safety, the Agency may by order direct the owner or occupier of the premises —

(a) to cease immediately the conduct of any trade or industrial process, or operation of any fuel burning equipment or industrial plant, in or on the premises which produces the air impurities, trade effluent, hazardous substance or toxic substance in or for such period as may be specified in the order;

(b) to cease immediately the emission of air impurities, discharge of trade effluent, emission or discharge of hazardous substance or toxic substance into the atmosphere or any land, drain or inland waters; or

(c) to take steps as may be specified in the order to collect, store and treat the trade effluent, hazardous substance or toxic substance either indefinitely or until such steps have been taken as is specified in the order and to treat such trade effluent, hazardous substance or toxic substance before it is discharged into any public sewerage system, drain or inland waters.

(2) The owner or occupier of any premises who fails to comply with an order made under subsection (1) shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$100,000 or to imprisonment for a term not exceeding 3 months or to both and, in the case of a continuing offence, to a further fine not exceeding \$2,000 for every day or part thereof during which the offence continues after conviction.

๑๓๑

๑๓๑

โดยหลักการจัดการควบคุมความปลอดภัยนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร มีหน้าที่ดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต กระทรวงนี้มีหน่วยงานตามกฎหมายภายใต้การควบคุม อีก 2 หน่วยงานที่ดั่งขึ้นเพื่อดูแลงานในเรื่องเฉพาะ คือ 1) สำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2) คณะกรรมการสาธารณสุขโลก⁵⁰

(2) ความรับผิดชอบของผู้ผลิตต่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว

สำหรับการจัดการขยะของสาธารณรัฐสิงคโปร์ เอกชนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งหมด โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงาน Waste Management Department ของรัฐสาเหตุที่สาธารณรัฐสิงคโปร์มีการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากได้มีการจัดวางยุทธศาสตร์ไว้เป็นอย่างดี โดยมีการกำหนดเป้าหมายไว้ว่า ในอนาคตสิงคโปร์จะต้องเป็นเมืองที่ปราศจากขยะ สาธารณรัฐสิงคโปร์ได้ขอความร่วมมือจากภาคประชาชนในการจัดเก็บและคัดแยกขยะ มีการรณรงค์ให้ใช้วัสดุรีไซเคิล รวมทั้งได้ขอความร่วมมือจากภาคเอกชนนำวัสดุรีไซเคิลได้ทั้งหมดไปใช้ประโยชน์เช่นกัน ในปัจจุบันมีปริมาณขยะถึงวันละ 7,850 ตัน/ต่อวัน โดยส่วนใหญ่มาจากบ้านเรือนประชาชนพื้นที่ธุรกิจและที่เหลือมาจากโรงงานอุตสาหกรรม สาธารณรัฐสิงคโปร์มีระบบจัดเก็บรวบรวมและการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากการก่อสร้างโรงงานกำจัดแห่งใหม่นั้นมีค่าใช้จ่ายสูงนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยของสาธารณรัฐสิงคโปร์จึงครอบคลุมทั้งการลดการเกิดขยะมูลฝอย การรีไซเคิล และการกำจัดโดยการลดปริมาณของขยะมูลฝอยและการเพิ่มปริมาณการรีไซเคิลให้ได้มากที่สุด สาธารณรัฐสิงคโปร์ยังได้ตั้งเป้าหมายการจัดการขยะ เช่น เพิ่มอัตราการรีไซเคิลขยะมูลฝอยทั้งหมดเป็นร้อยละ 60 หรือลดอัตราความต้องการในการสร้างโรงงานเผาขยะมูลฝอยขยะของสาธารณรัฐสิงคโปร์จำนวนร้อยละ 90 ใช้วิธีการเผาในเตาเผาขยะที่มีระบบควบคุมมลพิษเป็นอย่างดี ส่วนที่เหลือจากการเผาขยะใช้วิธีการฝังกลบ โดยมีการนำไปฝังกลบที่เกาะ Semakau ประชาชนจำเป็นต้องทิ้งขยะให้เป็นเวลาและไม่ได้จัดเก็บโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายต้องจ่ายค่าธรรมเนียมด้วย รวมทั้งจัดกิจกรรมกระตุ้นทุกภาคส่วนของชุมชนในการดำเนินการลดปริมาณมูลฝอยและจัดกิจกรรมรีไซเคิล โดยกำหนดจุดหรือศูนย์รวบรวมขยะมูลฝอยรีไซเคิล (Public

⁵⁰ Lin-Heng Lye, Janet E Milne, Hope Ashiabor, Larry Kreiser and Kurt Deketelaere, *Critical Issues in Environmental Taxation*. International and comparative Perspectives Volume 7, Oxford University Press. pp. 5-6. อ้างถึงใน ชมพูนุท พรหมภักดี. (2555). *แนวทางการรับมือปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย (The Ways to Cope with the Problem of Electronic Waste in Thailand)*. บทความวิชาการในสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. หน้า 16.

Recycling Collection Points) ประเภทกระดาษ กระป๋องเครื่องดื่ม ขวดพลาสติก และขวดแก้ว บนถนนสายสำคัญ ซึ่งเป็นที่ตั้งของอาคารสถานที่ขนาดใหญ่ นิคมอุตสาหกรรม และสถานีบริการน้ำมัน⁵¹

รัฐบัญญัติของเสียอันตราย (ควบคุมการส่งออก นำเข้า และนำผ่าน) ค.ศ. 1997 (Hazardous Waste (Control of Export, Import and Transit) Act 1997) ห้ามการนำเข้าและการส่งออกของขยะอันตรายหรือขยะมีพิษจากคอมพิวเตอร์เพื่อกำจัด (Disposal) เว้นแต่การส่งออกขยะเพื่อไปกำจัดในกรณีที่สาธารณรัฐสิงคโปร์ไม่มีเทคโนโลยีที่การกำจัดขยะนั้น นอกจากนี้ยังห้ามการนำเข้าขยะเพื่อแยกชิ้นส่วน (Dismantle) ส่วนการนำเข้าและการส่งออกขยะจากคอมพิวเตอร์ เพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) หรือนำกลับมาใช้ใหม่ (Recovery) จะต้องปฏิบัติตามหลักเงื่อนไข ดังนี้⁵²

1) กรณีการนำเข้าขยะจากคอมพิวเตอร์ เพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่

(1) ผู้นำเข้าต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในประเทศผู้ส่งออกให้ส่งออกขยะจากคอมพิวเตอร์

(2) รายงานการตรวจสอบขยะจากคอมพิวเตอร์ ก่อนการนำเข้า เพื่อตรวจสอบว่าใช้สินค้าที่ระบุว่าจะนำเข้า

(3) ผู้นำเข้าจะต้องมีเทคโนโลยีในการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่

2) กรณีการส่งออกขยะจากคอมพิวเตอร์ เพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่

(1) ผู้ส่งออกได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในประเทศผู้นำเข้าให้นำเข้าขยะจากคอมพิวเตอร์

(2) ผู้นำเข้าจะต้องมีเทคโนโลยีในการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่

(3) ผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาบาเซลฯ ถ้าขยะนั้นเป็นของเสียอันตราย ทั้งนี้ ผู้นำเข้าและส่งออกขยะจากคอมพิวเตอร์จะต้องใช้ระบบ TRADE.NET เพื่อขออนุญาตนำเข้าหรือส่งออกขยะจากคอมพิวเตอร์ โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (National

⁵¹ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 11. (2556). *การส่งเสริมแนวทางเมืองสีเขียวแบบสิงคโปร์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.reo11.mnre.go.th/2015_th/news_detail.php?ViewID=89 [2562, 13 มีนาคม].

⁵² ชมพูนุท พรหมภักดี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 50. หน้า 18-19.

Environment Agency) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์จะเป็นผู้พิจารณาใบอนุญาต และเมื่อได้อนุมัติแล้วจะส่งเรื่องต่อไปยังศุลกากร

3) การกำจัดและการนำกลับมาใช้ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว

การจัดการขยะต่าง ๆ ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ให้ความสำคัญโดยเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ภายในครัวเรือนก่อน คือ การรีไซเคิลโดยกระบวนการนี้มีการแบ่งแยกประเภทขยะแต่ละชนิดก่อนเพื่อให้ง่ายต่อการจัดการ และขีดการใช้งานของวัสดุบางชนิดได้⁵³ ซึ่งโรงงานเผาขยะแบบเก่าด้านมีกระบวนการโดยการนำขยะมาเผาให้มีลักษณะเป็นผง โดยผลพวงที่ได้คือพลังงานความร้อนจากการเผาโรงงานจะนำความร้อนจากกระบวนการสันดาปมาใช้ผลิตเป็นพลังงานความร้อนให้กับหม้อไอน้ำ ตัวพลังไอน้ำจะถูกใช้เป็นตัวขับเคลื่อนกังหันไฟฟ้า เพื่อใช้ผลิตพลังงานไฟฟ้าต่อไปก่อนที่จะเผาขยะจะมีการขังน้ำหนักก่อนหลังทุกครั้ง เพื่อให้ทราบน้ำหนักของขยะทั้งหมด และเพื่อการติดตามผลรวมของขยะได้ด้วย ส่วนในเรื่องของกลิ่นขยะนั้น โรงงานได้มีการปรับความดันห้องที่เก็บขยะให้มีความดันต่ำกว่าปกติ เพื่อไม่ให้กลิ่นไปรบกวนบรรยากาศรอบข้าง หลังจากนั้นจึงทำการบดขยะและใช้ครนขนย้ายขยะส่วนนั้นเข้ามาในเตาเผา ใช้อุณหภูมิในการเผาสูงถึง 850 – 1000 องศาเซลเซียส ปริมาตรของขยะจะลดลงจนเหลือเพียงร้อยละ 10 ของปริมาตรเดิม โลหะเหล็กต่าง ๆ ที่พบในขยะจะถูกนำไปขายเพื่อรีไซเคิลใหม่อีกครั้ง ส่วนถ่านที่เหลือก็จะถูกขนส่งไปยังกระบวนการต่อไปที่สถานีโอนถ่ายขยะ Tuas Marine (TMTS) การใช้พลังงานเชื้อเพลิงก๊าซในการเผาขยะในโรงงานที่สาธารณรัฐสิงคโปร์จะใช้พลังงานแบบสะอาดร่วมกับระบบการจับดักฝุ่นแบบไฟฟ้าสถิต (Electrostatic Precipitators) คือการใช้เครื่องมือและตัวเร่งปฏิกิริยาเพื่อกำจัดฝุ่นละออง และมลภาวะที่เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงก๊าซก่อนที่จะปล่อยออกจากปล่องไฟ⁵⁴

3.2.1.4 การจัดการแก้ไขปัญหาขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาขยะดังกล่าว คือ รัฐบาลบัญญัติของเสียอันตราย (ควบคุมการส่งออก นำเข้า และนำผ่าน) ค.ศ. 1997 กฎหมายที่สาธารณรัฐสิงคโปร์ออกเพื่อใช้บังคับตามอนุสัญญาบาเซลฯ ตามที่สาธารณรัฐสิงคโปร์ได้เข้าเป็นสมาชิกภาคีเมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2539 รัฐบาลบัญญัตินี้ห้ามการนำเข้าและการส่งออกของขยะดังกล่าวกรณีที่สาธารณรัฐสิงคโปร์ไม่มีเทคโนโลยีที่การกำจัดขยะนั้น นอกจากนี้ยังห้ามการนำเข้าขยะเพื่อแยกชิ้นส่วน (Dismantle) อีกด้วย

⁵³ ชมพูนุท พรหมภักดี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 50. หน้า 19.

⁵⁴ ชมพูนุท พรหมภักดี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 50. หน้า 20.

รัฐบัญญัตินี้ไม่ครอบคลุมไปถึงการนำเข้าและการส่งออกของขยะเพื่อใช้ซ้ำในรูปแบบของสินค้าที่ใช้แล้ว หรือสินค้ามือสอง (Secondhand Goods) แต่เพื่อป้องกันการลักลอบการนำเข้าหรือการส่งออกขยะที่หมดอายุการใช้งานเพื่อหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ หรือนำกลับมาใช้ใหม่ หรือกำจัด โดยแอบแฝงว่าเป็นการนำเข้าหรือการส่งออกขยะเพื่อใช้ซ้ำ ผู้นำเข้าหรือส่งออกขยะเพื่อใช้ซ้ำต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนด มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการนำเข้า และส่งออกของเสียอันตรายและต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ⁵⁵

จากการศึกษาข้างต้น พบว่าเงื่อนไขในการนำเข้าและการส่งออกขยะเพื่อใช้ซ้ำของ สาธารณรัฐสิงคโปร์นั้นมีน้อยกว่าของเครือรัฐออสเตรเลีย คือไม่มีเงื่อนไขในเรื่องการบรรจุภัณฑ์ที่จะต้อง ป้องกันความเสียหายระหว่างการขนส่ง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการที่สาธารณรัฐสิงคโปร์ไม่มีเงื่อนไขดังกล่าว น่าจะมาจากการต้องการลดภาระค่าใช้จ่ายในการนำเข้าและการส่งออกขยะนั้น และเห็นว่าเงื่อนไขเรื่อง ใบรับรองการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกก็น่าจะเพียงพอแล้ว

3.2.2 การควบคุมและจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วของ กฎหมายต่างประเทศในระบบกฎหมาย Civil Law

ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วนั้น เป็นแหล่งวัสดุชั้นรองที่มี ค่า หากมีการดูแลจัดการอย่างเหมาะสม หากไม่ดูแลจัดการอย่างเหมาะสมแล้วนับเป็นแหล่งพิษที่ร้ายแรงได้ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่รวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้มีต้นทุนเบื้องต้นที่ต่ำ และยังมีการหมดอายุ ตามที่กำหนด ทำให้เกิดปัญหารวดเร็วมากขึ้นทั่วโลก ปัจจุบันมีวิธีการแก้ปัญหาเชิงเทคนิคหลายประการ แต่ต้องมีการวางกรอบในเชิงกฎหมาย มีระบบจัดเก็บ ระบบขนส่ง และบริการอื่น ๆ ที่ต้องใช้ก่อนจะ นำไปสู่การดำเนินการทางเทคนิค

3.2.2.1 หลักการและกฎเกณฑ์ทางกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ทำให้มีการเกิดซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก มีผลให้ต่อมา เกิดปัญหาประสพผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม อันเป็นผลมาจากการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมเพื่อการพัฒนาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเพื่อเป็นการเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น ดังกล่าวแก่ประชาชน รัฐจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการหามาตรการจัดการปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

⁵⁵ ชมพูนุท พรหมภักดี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 50. หน้า 21.

3.2.2.1.1 หลักการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการประกาศใช้กฎหมาย ElektroG (Act Governing the Sale, Return and Environmentally Sound Disposal of Electrical and Electronic Equipment) เป็นกฎหมายภายในประเทศ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 2005 โดยมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การหลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ลดจำนวนซากผลิตภัณฑ์โดยวิธีนำกลับมาใช้ใหม่กำหนดอัตราการเก็บรวบรวมและลดการใช้สารที่เป็นอันตรายในเครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตขึ้นใหม่ โดยลำดับชั้นของกฎหมายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะแบ่งเป็นส่วนของกฎหมายระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค และระดับกฎหมายภายในสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ (Umweltvoeckerrecht) ที่ถือว่าเป็นบ่อเกิดของกฎหมายสิ่งแวดล้อมเยอรมนีที่สำคัญ ทั้งในส่วนที่ทำความตกลงกับประเทศต่าง ๆ โดยตรง เช่น ข้อตกลงระหว่างสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส ว่าด้วยความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุขนาดใหญ่ (Accord of 3 Feb. 1997 Between Germany and France Concerning Mutual Assistance in the Event of Catastrophes or Serious Cases of Accident) ต่อมาเมื่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญมากขึ้นข้อตกลง EEC Treaty แก้ไขโดยสนธิสัญญา Maastricht ในปี ค.ศ. 1992 จึงมีการกำหนดให้การรักษาสภาพแวดล้อมเป็นเป้าหมาย (Objective) ของรัฐสมาชิก กฎหมายสิ่งแวดล้อมประชาคมยุโรปมีผลโดยตรงต่อกฎหมายเยอรมนี เนื่องจากรัฐสมาชิกต้องนำมาตรการต่าง ๆ ไปอนุวัติให้เป็นกฎหมายภายใน⁵⁶

กฎหมายสิ่งแวดล้อมเยอรมนีได้คุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Instrumente des Umweltrechts) หลายรูปแบบมีส่วนเสริมสร้างและอุดช่องโหว่ซึ่งกันและกัน เพื่อให้กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเกิดผลจริงจัง ได้แก่ มาตรการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อม ตามหลักการป้องกันระมัดระวังก่อนเกิดเหตุเป็นมาตรการที่มีบทบาทสำคัญสำหรับรัฐทุกรัฐที่ต้องมีเพื่อป้องกันภัยต่อสิ่งแวดล้อมไว้ล่วงหน้า ซึ่งเรื่องนี้ต้องมีวิธีการที่ดีที่จะชั่งน้ำหนักความถูกต้องเหมาะสมอย่างเป็นระบบและวางแผนแนวทางแก้ปัญหาในกรณีที่ผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในด้านต่าง ๆ มีความขัดแย้งกัน มาตรการวางแผนสิ่งแวดล้อมในที่นี้รวมถึงการกำหนดพื้นที่ให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นพิเศษ เช่น เขตอนุรักษ์ธรรมชาติ เขตอนุรักษ์น้ำ เขตอุตสาหกรรมที่ต้องระวังเรื่องการปล่อยของเสียเป็นพิเศษ แผนการจัดการเกี่ยวกับโรงงานนิวเคลียร์ แผนเรื่องการกำจัดขยะ แผนการจัดการสิ่งแวดล้อม เหล่านี้มีรูปแบบกฎหมายหลายประการทั้งในลักษณะของนิติกรรมทางปกครอง หรือกฎหมายของท้องถิ่น หรือระเบียบต่าง ๆ โดยเฉพาะในการกำหนดแผนแบบ

⁵⁶ สิริลักษณ์ สิบงกฎ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 33. หน้า 47-48.

พิเศษที่ต้องรับฟังความเห็นของผู้ถูกระทบสิทธิอย่างมาก เป็นต้น มาตรการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมยังโยงไปถึงเรื่องสถิติที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยสถิติทางสิ่งแวดล้อมด้วย เพราะการวางแผนต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง⁵⁷

3.2.2.1.2 ความรับผิดชอบของผู้ผลิตต่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

สำหรับการจัดการของเสีย แต่เดิมการกำจัดของเสียในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นมีที่มาจากพื้นฐานเทศบัญญัติที่ออกโดยเทศบาล และหน่วยงานท้องถิ่นที่ควบคุมดูแลการขนถ่ายขยะของภาคครัวเรือน โดยข้อบัญญัติท้องถิ่น เมื่อสถานการณ์ด้านกฎหมายเช่นนี้ไม่มีความเหมาะสมอีกต่อไป เนื่องจากปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลทั้งขยะภาคครัวเรือน และของเสียจากอุตสาหกรรม รวมทั้งความกังวลที่เพิ่มขึ้นของผู้ติดตามสถานการณ์มลพิษนำไปสู่การออกกฎหมายโดยรัฐบาลกลางในปี ค.ศ. 1972 โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และในปีเดียวกัน ได้มีการผ่านร่างกฎหมายว่าด้วยการกำจัดของเสีย ขณะเดียวกันรัฐบาลกลางได้ริเริ่มโครงการจัดการของเสียโดยมีเป้าหมายหลักเฉียง ลด และการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ โดยร่วมกิจกรรมกับผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย และผู้บริโภค ในด้านการจัดการของเสียซึ่งทำให้มีการขยายเป้าหมายของกฎหมายว่าด้วยขยะและสิ่งปฏิกูลเพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง คือกฎหมายจะมุ่งความสนใจไปที่การหลีกเลี่ยง มิให้เกิดขยะขึ้นเป็นสำคัญ รวมทั้งการนำขยะกลับมาใช้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง จากพัฒนาการของกฎหมายซึ่งคณะมนตรีสหพันธ์รัฐได้เสนอร่างกฎหมาย เพื่อปฏิรูปกฎหมายการจัดการของเสียระเบียบคำสั่งของกฎหมาย ในปี ค.ศ. 1986 เริ่มไม่มีความเหมาะสม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการลดปริมาณของเสีย วัตถุประสงค์ประการหนึ่งในวัตถุประสงค์หลายประการคือต้องการเสนอกฎระเบียบที่ชัดเจนสำหรับความจำเป็นเร่งด่วนในการลดของเสีย นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขนิยามที่ค่อนข้างจะยากในการให้ความหมายของคำว่า “ของเสีย” ตามมาด้วยการหารือในสภานิติบัญญัติ และคณะมนตรีสหพันธ์กฎหมายส่งเสริมการกำหนดขอบเขตวงจรจัดการของเสีย และการจัดการของเสียที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมส่งผลให้รัฐบาลแห่งสหพันธ์รัฐได้ประกาศกฤษฎีกา ในปี ค.ศ. 1991 ซึ่งเป็นกฤษฎีกาที่มีเนื้อหาค่อนข้างจะครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ไว้มาก หลักการสำคัญคือการ กำหนดให้ผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจทุกรายที่ขายสินค้า มีหน้าที่ต้องรับบรรจุภัณฑ์ของตนคืนจากลูกค้า แล้วนำกลับมาใช้ใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลักการดังกล่าวส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรม สามารถลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ลงไปได้มาก แต่ละกิจการยังได้สร้างระบบการรวบรวมขยะของตนเองขึ้นมา และนำขยะส่วนใหญ่กลับมาใช้ใหม่ กำหนดบทบาทภาระหน้าที่ให้กับผู้ผลิตที่จะต้องคิดถึงการหลีกเลี่ยงมิให้เกิดขยะและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่เสีย

⁵⁷ สิริลัคณ์ สุนงกุล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 33. หน้า 48.

ตั้งแต่ในขั้นตอนของการประดิษฐ์คิดค้นผลิตภัณฑ์ตามที่ปรากฏในมาตรา 22 ของกฎหมายว่าด้วยภาคทางเศรษฐกิจแบบวงจรและขยะ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนรุ่นหลังสอดคล้องกับหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนที่เป็นหลักการของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ⁵⁸

มาตรการการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นมาตรการสำคัญที่ควบคุมก่อนกิจกรรมจะเริ่มขึ้นยิ่งไปกว่านั้น มาตรการหลังการอนุญาต (Nachtraecgliche Anordnung) ก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะหากผู้ได้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามถูกต้องตามใบอนุญาต ต้องถูกตรวจสอบและถูกยกเลิกเพิกถอนใบอนุญาตได้ด้วย สำหรับมาตรการที่สำคัญในกฎหมายสิ่งแวดล้อมเยอรมนี ได้แก่ มาตรการควบคุมทางอ้อม (Instrumente indirekter Verhaltenssteuerung) เป็นเรื่องที่มีใช้การใช้อำนาจควบคุมจากรัฐลงมาในทางตรงแต่เป็นการเพิ่มบทบาทของเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการคุ้มครองรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อลดการดำเนินงานที่ไม่จำเป็นของรัฐ มาตรการเหล่านี้จะมีผลให้สิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลรักษาอย่างดีโดยปริยาย อันเป็นการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมทางอ้อม เช่น มาตรการเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งของรัฐและเอกชน มาตรการออกคำเตือนหรือคำแนะนำ การกำหนดตลาดผลิตภัณฑ์ การออกใบรับรองคุณภาพสินค้า เช่น จากสถาบัน Stiftung Warentest ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากประชาชนทั่วไปการให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภค การประกาศรายชื่อผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ การทำสัญญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น การจ้างบริษัทกำจัดขยะ โรงบำบัดน้ำเสีย และการกำจัดซากสัตว์ การกำหนดหน้าที่ของตนเองของภาคเอกชน เช่น การแจ้งเรื่องการปล่อยสารพิษจากกลุ่มโรงงานผลิตรถยนต์ หรือผู้ผลิตกระดาษ มาตรการของผู้ประกอบการ กฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์ และกฎหมายสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม⁵⁹

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการประกาศใช้กฎหมาย ElektroG เป็นกฎหมายที่นำเอาระเบียบ WEEE และ RoHS มาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 2005 โดยมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การหลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ลดจำนวนซากผลิตภัณฑ์โดยวิธีนำกลับมาใช้ใหม่กำหนดอัตราการเก็บรวบรวมและลดการใช้สารที่เป็นอันตรายในเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตขึ้นใหม่ โดยผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม อุปกรณ์เพื่อการบริโภค อุปกรณ์ในการให้แสงสว่าง เครื่องใช้ที่เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ของเล่นและอุปกรณ์การกีฬาที่ใช้ไฟฟ้าเครื่องมือ

⁵⁸ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 122-123.

⁵⁹ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 124.

ทางการแพทย์ เครื่องมือตรวจจับและควบคุม และเครื่องจำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ บทบัญญัติหลักของกฎหมายฉบับนี้จะบัญญัติถึงเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์และการห้ามใช้สารอันตราย นอกจากนี้ Section 6 แห่งกฎหมายฉบับนี้ยังบัญญัติให้ภาคอุตสาหกรรมต้องจัดตั้งสำนักทะเบียนและหักบัญชี (Clearing House) โดยในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกันนั้น the Elektro Altgeräte Register (EAR) เป็นชื่อเรียกสำนักทะเบียนและหักบัญชีที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐบาลเพื่อดูแลจัดการตามกฎหมายฉบับนี้⁶⁰

นอกจากนี้ใน Section 6 (2) และ (3) ได้บัญญัติหน้าที่ของผู้ผลิตไว้ว่า ในการที่ผู้ผลิตจะนำสินค้า ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาวางจำหน่ายในตลาดของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นั้น ผู้ผลิตจะต้องลงทะเบียนกับสำนักหักบัญชีเสียก่อน โดยข้อมูลที่ต้องแสดงเมื่อลงทะเบียนนั้นประกอบไปด้วยชื่อยี่ห้อ ชื่อบริษัท ที่ตั้งของสถานประกอบการที่อยู่และชื่อของตัวแทนผู้ได้รับมอบอำนาจ และในการลงทะเบียนผู้ผลิตจะต้องมีการให้ประกันทางการเงินเป็นหลักประกันว่าตนจะรับคืน และจัดการกับซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ของตนอีกด้วย⁶¹

3.2.2.1.3 การกำจัดและการนำกลับมาใช้ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว

ระบบจัดการขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วนั้นบรรลุถึงจุดสมบูรณ์เมื่อไม่กี่ปีมานี้ หลังจากได้เพิ่มกฎระเบียบ และเงื่อนไขในการใช้งานเชิงพาณิชย์ ส่วนบุคคลและสาธารณะเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวาง ส่วนหนึ่งของการปฏิวัตินี้เกี่ยวข้องกับความหลากหลายอย่างมหาศาลของขยะจากกระบวนการรีไซเคิลแบบย่อยขนาดที่มีความเข้มข้นขึ้น เมื่ออุปกรณ์ถูกปรับไปเป็นรูปแบบวัตถุดิบ โดยทำได้ด้วยการนำมาใช้ใหม่และปรับใหม่

⁶⁰ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 125.

⁶¹ Act Governing the Sale, Return and Environmentally Sound Disposal of Electrical and electronic Equipment, Section 6:

(2) Each producer shall register with the Competent Authority (Section 1 6) according to sentence 2 and 3 before placing electrical and electronic equipment on the market. Registration applications must contain the brand name, the company's name, domicile or branch location, address and the name of the authorised representative. Registration applications must be accompanied by a guarantee as required in (3) sentence 1 below or plausible documentation as required in (3) sentence 2 below.

(3) Each producer shall provide to the Competent Authority an annual guarantee for the event of insolvency to guarantee financing of the return and disposal of the electrical and electronic equipment which is placed on the market after 13 August 2005 and which is suited to use in private households.

(Refurbish) ข้อดีในแง่สังคมและสภาพแวดล้อมจากการนำมาใช้ใหม่มีหลายสถานด้วยกัน คือลดความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ และความต้องการที่เทียบเท่ากันสำหรับวัตถุดิบใหม่โดยสิ้นเชิง และน้ำบริสุทธิ์ปริมาณมาก รวมทั้งกระแสไฟฟ้าสำหรับการผลิตที่เกี่ยวข้อง การขายแพ็คเกจต่อหน่วย การมีเทคโนโลยีเพื่อเปิดโอกาสให้สังคมมีความสนใจต่อความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์มากขึ้น และลดการนำไปใช้เพื่อถมที่ดินน้อยลง การรีไซเคิลแบบเดิมหรือการกำจัดแบบเดิม โดยการนำไปถมในที่ดินจึงเกิดขึ้นตามมา มาตรฐานสำหรับทั้งสองแนวทางนั้นถูกมองจากมุมมองเชิงกฎหมายที่แตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ความซับซ้อนของรายการต่าง ๆ ที่จะจัดการทำลายต้นทูลระบบรีไซเคิลที่มีผลต่อสภาพแวดล้อม และความต้องการสำหรับการทำงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมอุปกรณ์และกระบวนการขั้นตอนอย่างเป็นระบบ⁶²

การลงทะเบียนสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ ถือเป็นกฎเกณฑ์ในการกำจัดและฟื้นฟูผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแยกออกเป็น 2 ประเภท คือสินค้าเพื่อการอุปโภคที่เรียกว่า Business to Consumer (B2C) และสินค้าเพื่อการลงทุนที่เรียกว่า Business to Business (B2B) โดยในการเก็บรวบรวมซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นสินค้าแบบ B2C จากบ้านเรือนนั้น เทศบาลจะทำหน้าที่ดำเนินการและให้การสนับสนุนด้านการเงินกับจุดรวบรวม (Collection Points) ผู้ผลิตมีหน้าที่เตรียมภาชนะจัดเก็บสำหรับการจัดเก็บซากผลิตภัณฑ์ 5 ประเภท ได้แก่ (1) เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนขนาดใหญ่ และเครื่องจำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ (2) ตู้เย็นและตู้แช่แข็ง (3) อุปกรณ์โทรคมนาคม (4) Gas Discharge Lamp และ (5) เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนขนาดเล็ก อุปกรณ์ให้แสงสว่าง ของเล่น เครื่องมือทางการแพทย์ และเครื่องมือตรวจจับและควบคุม (4) โดยผู้กระจายสินค้าจะเป็นผู้นำซากมาไว้ที่จุดรวบรวม หากเมื่อใดที่ภาชนะจัดเก็บเต็มเทศบาลจะแจ้งไปยัง EAR ซึ่ง EAR จะระบุชื่อผู้ผลิตที่ต้องรับผิดชอบ และออกใบสั่งให้ผู้ผลิตรายนี้ไปรับคืนซากจากเทศบาลภายใน 48 ชั่วโมง เพื่อนำกลับมาจัดการต่อไป⁶³

⁶² ธิดิกานต์ อองอาจวิชย์. (2555). *ความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 50-51.

⁶³ พัลลอง มั่นดี. (2558). *ปัญหาการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์*. การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 52-53.

3.2.2.2 การจัดการแก้ไขปัญหาขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วในกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกฎหมาย Ordinance on Batteries ค.ศ. 2001 กำหนดให้ผลิตภัณฑ์แบตเตอรี่ทุกประเภท ยกเว้นแบตเตอรี่แบบเซลล์กระดุมต้องมีสารปรอทไม่เกินร้อยละ 0.0005 ซึ่งเท่ากับเป็นการบังคับให้ไม่ใช้สารปรอทในการผลิตแบตเตอรี่ โดยแบตเตอรี่ที่ผู้นำมาจะถูกคัดแยกนำไปหมุนเวียนใช้ใหม่หรือกำจัดปัจจุบันมีแบตเตอรี่ที่ถูกนำมาหมุนเวียนใช้ใหม่คิดเป็นประมาณร้อยละ 33 ของทั้งหมด สำหรับในเรื่องบรรจุภัณฑ์มีกฎหมายที่เรียกกันว่า Ordinance on Packaging ค.ศ. 1991 เป็นกฎหมายว่าด้วยการจัดการกับของเสียบรรจุภัณฑ์กำหนดหน้าที่ให้ผู้ผลิตเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บและรับคืนบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เพื่อนำไปใช้ซ้ำและหมุนเวียนใช้ใหม่ กฎหมายฉบับนี้ครอบคลุมบรรจุภัณฑ์ตั้งแต่กล่องใส่ยาแอสไพรินและบรรจุภัณฑ์ที่บรรจุตัวสินค้าโดยตรง เช่น หลอดยาสีฟัน หรือขวดโซดา สามารถเรียกกฎหมายดังกล่าวได้อีกหนึ่งชื่อคือ “Green dot System” เป็นระบบที่ผู้ผลิต หรือบริษัทที่ผลิตสินค้าจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรที่ชื่อว่า “Duales System Deutschland” เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เมื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรแล้ว ผู้ผลิตสามารถใช้ตราหรือสัญลักษณ์ Green Dot บนบรรจุภัณฑ์ของตนได้ สัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกว่าบรรจุภัณฑ์นั้นจะถูกนำไปหมุนเวียนใช้ใหม่โดยบริษัทหมุนเวียนใช้ใหม่⁶⁴

3.2.2.3 หลักการและกฎเกณฑ์ทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหมู่เกาะที่มีพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างจำกัดในอดีตเนื่องจากเป็นประเทศที่เร่งรัดในการพัฒนาอุตสาหกรรม และมีการผลิตเทคโนโลยีใหม่ๆ ออกมาสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก จึงก่อให้เกิดมลพิษจากสารพิษและสารอันตรายจากการพัฒนาอุตสาหกรรมจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมถึงการขาดแคลนพื้นที่ที่ใช้ในการฝังกลบขยะ ดังนั้น การแสดงความรับผิดชอบต่อการจัดการซากผลิตภัณฑ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น อีกทั้งประชาชนก็มีความตื่นตัวและให้ความสำคัญในปัญหาและการจัดการขยะเป็นอย่างมาก โดยมีเป้าหมายทั้งเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดด้วยการฝังกลบและเพื่อนำทรัพยากรธรรมชาติ และซากผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่

3.2.2.3.1 หลักการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

ประเทศญี่ปุ่นนำแนวทางของเศรษฐศาสตร์มาใช้แก้ไขปัญหามลพิษโดยเฉพาะ มลพิษที่เกิดจากขยะสินค้าเทคโนโลยี ซึ่งเป็นขยะสินค้าอันตรายด้วยการใช้หลักการมีส่วนร่วมปลูกสร้างจิตสำนึก

⁶⁴ พัลลอง มั่นดี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 63. หน้า 54.

ของผู้บริโภค และผู้ผลิตได้มีส่วนช่วยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติกำหนดหน้าที่ให้กับผู้ผลิตและผู้บริโภค ได้จัดการขยะเทคโนโลยีตามบทบาทของตน สร้างรูปแบบการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้การลดปริมาณการใช้ การนำกลับมาใช้อีก สร้างสังคมในรูปแบบการใช้หมุนเวียน กำหนดบทบาทภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรสำหรับหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานธุรกิจ และประชาชนทั่วไป พร้อมจัดทำคู่มือเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้มีหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากมาตรการทางกฎหมายเพื่อการควบคุมและกำจัดขยะเทคโนโลยีแล้ว รัฐบาลของประเทศญี่ปุ่นยังได้กำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมระบบการจัดการขยะเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพโดยใช้มาตรการทางภาษี เพื่อยกเว้นภาษีสำหรับสินทรัพย์ถาวรที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ประกอบธุรกิจการนำของเสียมาหมุนเวียนใช้ใหม่ หรือกำหนดภาษีในอัตราพิเศษให้แก่เจ้าของสถานประกอบการนำของเสียมาหมุนเวียนใช้ใหม่ นอกจากนี้ ยังใช้มาตรการด้านการเงินสนับสนุนด้วย เช่น การช่วยเหลือ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาวิจัยทางเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการให้กู้ยืมเงินเพื่อเป็นทุนในการประกอบธุรกิจการนำของเสียอันตรายมาหมุนเวียนใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์ เพื่อต้องการควบคุมการเกิดของเสียอันตรายให้ลดลง⁶⁵

สำหรับการนำของเสียอันตรายมาหมุนเวียนใช้ใหม่ ประเทศญี่ปุ่นได้มีกฎหมายรองรับในการบังคับใช้กฎหมาย และส่งเสริมการใช้หมุนเวียน ในการสร้างรูปแบบการใช้หมุนเวียนให้เกิดขึ้นในสังคม สนับสนุน โครงสร้างอุตสาหกรรมที่พัฒนาไปสู่ระบบ “3 Rs” คือ การหมุนเวียนใช้ใหม่ การลดปริมาณการใช้ การนำกลับมาใช้อีก ส่งเสริมการนำขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มาหมุนเวียนใช้ใหม่ สร้างสังคมบนพื้นฐานการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรธรรมชาติท่ามกลางการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศให้เติบโตลดการก่อมลพิษควบคู่กับการใช้แบบยั่งยืนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม กำหนดบทบาทหน้าที่ให้กับทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันอย่างชัดเจนเกิดสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นำหลักเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะมลพิษที่เกิดจากของเสียอันตรายที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นนำกฎหมายที่เน้นใช้มาตรการด้านเศรษฐศาสตร์ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม⁶⁶

3.2.2.3.2 หลักการว่าด้วยความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตต่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

ประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่มีความตื่นตัวอย่างมากในการกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว รวมถึงส่งเสริมให้มี

⁶⁵ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 128.

⁶⁶ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 128.

การนำซากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวกลับมาใช้ใหม่ให้มากที่สุด เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่มีพัฒนาทางเทคโนโลยีที่สูง และนับเป็นประเทศที่ผลิตเทคโนโลยีใหม่ ๆ ออกมาสู่ตลาดเป็นจำนวนมากในระดับต้น ๆ ดังนั้น การแสดงความรับผิดชอบต่อการจัดการซากผลิตภัณฑ์เหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีประชากรเยอะเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่จึงนับว่าเป็นประเทศที่เล็กและมีปัญหามากทางด้าน การขาดแคลนพื้นที่สำหรับฝังกลบ⁶⁷ โดยได้มีการบัญญัติกฎหมายออกมาเพื่อใช้เป็นการเฉพาะ สำหรับ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อวางแผนทางหมุนเวียนใช้ทรัพยากรให้เกิดขึ้นในสังคม ของประเทศ กำหนดประเภทของอุตสาหกรรมที่ให้การส่งเสริมเป้าหมายของการส่งเสริม โดยภาครัฐเป็นผู้ กำหนดนโยบาย วางแผน และบัญญัติกฎหมายที่สนับสนุนภาคธุรกิจปฏิบัติตามแนวนโยบายของภาครัฐ โดยนำหลักการมีส่วนร่วมมาปรับใช้ทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรธุรกิจ และประชาชนกำหนด หน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐ ภาคเอกชน และประชาชน นำเอาหลักการด้านเศรษฐศาสตร์มาใช้เป็นกลไก ตลาดในการส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้กับผู้ผลิต และภาคเอกชนหันมาสนใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไป พร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยที่สิ่งแวดล้อมของประเทศไม่ถูกทำลายสร้างสังคมให้เกิด การหมุนเวียนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรส่งเสริมให้ภาคเอกชนนำเอาทรัพยากรที่ผ่านกระบวนการผลิต แล้วนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่เป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตอีกครั้งที่สำคัญ คือการนำเอามาตรการมา กำหนดให้ผู้ผลิตต้องทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตนให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ และการ กำหนดอัตราส่วนของวัตถุดิบที่ผู้ผลิตมีหน้าที่นำเอาผลิตภัณฑ์ของตนที่มีผู้เลิกใช้งานแล้วนำกลับมาเป็น วัตถุดิบในการผลิตสำหรับการผลิตภัณฑ์ใหม่จะส่งเสริมในทางอ้อมให้ผู้ผลิตต้องทำการคิดค้น ออกแบบ วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนให้ลดการก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ที่คิดค้นพัฒนาจะเป็น ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม⁶⁸

ประเทศญี่ปุ่นยึดหลักแนวคิด 3 Rs และหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (EPR) ซึ่งทั้งสองหลักนี้ได้ปรากฏในรูปของกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ในหัวข้อนี้ผู้เขียนขอนำเสนอกฎหมาย 2 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว ได้แก่ กฎหมายพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการสร้างสังคมไร้ขยะ (Fundamental Law for Establishing a Sound

⁶⁷ ธรรมศักดิ์ วิจารณ์วิรุฬห์ และ นิธยา นักระนาด มิตน์. (2554). *แนวทางการจัดการขยะในประเทศที่พัฒนาแล้ว*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.labreact.net/index.php/researchdesign/28-article_research/37-2010-04-18-12-33-03.html [2561, 3 ตุลาคม].

⁶⁸ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 137-138.

Material-Cycle Society) และกฎหมายรีไซเคิลเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน (Home Appliances Recycling Law) สามารถอธิบายได้ ดังนี้⁶⁹

1) กฎหมายพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการสร้างสังคมรีไซเคิล (Fundamental Law for Establishing a Sound Material-Cycle Society) เป็นกฎหมายพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการสร้างสังคมรีไซเคิลมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 2000 เป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดนโยบายเพื่อเปลี่ยนสังคมประเทศญี่ปุ่นให้เป็นสังคมที่เน้นการรีไซเคิล หรือการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ โดยวิธีลดหรือจำกัดการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ และการก่อกมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้นำผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วมารีไซเคิลอย่างถูกต้อง และกำหนดบทบาทของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน หรือธุรกิจ และประชาชนทั่วไปในการสร้างสังคมที่เน้นการรีไซเคิล โดยมีสาระสำคัญดังนี้⁷⁰

(1) มีการรีไซเคิลวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ให้มากที่สุด การรีไซเคิลต้องกระทำโดยใช้เทคโนโลยีที่ดีที่สุดให้มีการใช้ซ้ำในส่วนที่ใช้งานได้ และนำส่วนที่เหลือกลับมาใช้อีกสำหรับส่วนที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้ให้ดำเนินการกำจัดอย่างถูกต้อง

(2) รัฐมีหน้าที่กำหนดและดำเนินนโยบาย เพื่อก่อให้เกิดสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ยืดการรีไซเคิลเป็นหลัก และรัฐจะเป็นผู้นำในการใช้สินค้าที่ได้มาจากการรีไซเคิล และจะดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชนหันมาใช้สินค้าที่มาจาก การรีไซเคิลมากขึ้น

(3) ภาคเอกชนและธุรกิจต้องลดการใช้วัตถุดิบที่จะกลายเป็นของเสียในการประกอบกิจการของตน โดยต้องจัดให้มีการรีไซเคิลวัสดุใช้แล้ว รวมถึงการกำจัดอย่างถูกต้องธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือขายผลิตภัณฑ์ต้องใช้มาตรการจำเป็น เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ปรับปรุงระบบให้บริการซ่อมแซม และการออกแบบผลิตภัณฑ์จัดให้มีการแสดงส่วนประกอบของวัสดุที่ใช้ในผลิตภัณฑ์เพื่อให้สะดวกต่อการรีไซเคิล และการกำจัดอย่างถูกต้อง และพยายามให้วัสดุที่ได้จากการรีไซเคิลในการประกอบธุรกิจของตน⁷¹

⁶⁹ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 139-142.

⁷⁰ Fundamental Law for Establishing a Sound Material-Cycle Society, Article 6:

1. Recyclable resources must be recycled as much as possible, in the light of the necessity of reducing their environmental load by decreasing the quantity of their disposal.

2. Recycling and disposal of recyclable resources must be appropriately made so as not to cause obstacles to environmental conservation. อ้างถึงใน ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 139-140.

⁷¹ Fundamental Law for Establishing a Sound Material-Cycle Society, Article 11:

(4) ประชาชนต้องรับผิดชอบด้วยการลดการก่อของเสีย และให้ความร่วมมือกับรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติตามนโยบายและกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ผลิตภัณฑ์ให้ยาวนานที่สุดใช้สิ่งที่ทำจากวัสดุรีไซเคิล และแยกทิ้งขยะที่รีไซเคิลได้

(5) รัฐจะส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างสังคมที่ยืดการรีไซเคิลเป็นพื้นฐาน เช่น พัฒนาวิธีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการรีไซเคิล และการกำจัดของเสีย เทคโนโลยีที่ลดปริมาณของเสีย ซึ่งเกิดจากผลิตภัณฑ์และการใช้ผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีสำหรับการรีไซเคิลและการกำจัดของเสียอย่างเหมาะสม

2) กฎหมายรีไซเคิลเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน (Home Appliances Recycling Law) เป็นกฎหมายที่ควบคุมการจัดการซากผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความชัดเจนในบทบาทการจัดการระหว่างส่วนต่าง ๆ ทั้งผู้บริโภค ผู้ค้าปลีก และผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนในการ

1. Businesses, pursuant to the Fundamental Principles, are in making their business activities, responsible for taking necessary measures to restrain raw materials, etc. from becoming wastes, etc. in their business activities, and, when raw materials, etc. have become recyclable resources in their business activities, responsible for appropriate recycling of such resources by themselves, or taking necessary measures to cause proper recycling to be made, or making appropriate disposal on their own responsibility of the recyclable resources not recycled.

2. Businesses engaged in manufacturing, sales, etc. of products, containers, etc., pursuant to the Fundamental Principles, are, in making their business activities, responsible for taking necessary measures to increase the durability of the products, containers, etc. concerned, to improve the system of carrying out repair works, and to restrain the products, containers, etc. concerned from becoming wastes, etc., and responsible for taking necessary measures to improve the design of the products, containers, etc. concerned to indicate the materials or ingredients, to promote the proper recycling of the products, containers, etc. concerned which have become recyclable resources, and to prevent the proper disposal of them from becoming difficult.

3. In addition to the provisions in the preceding Paragraph, it is necessary for the State, local governments, businesses and the public to share their respective roles properly in order to make appropriate and smooth recycling of the products, containers, etc. which have become recyclable resources, and, if the roles of any particular businesses are deemed important in establishing a sound material-cycle society from the viewpoint of the design and selection of raw material of their products, containers, etc. and the collection, etc. of such products, containers, etc. which have become recyclable resources, the businesses themselves, pursuant to the Fundamental Principles, are responsible for collecting or delivering, or making proper recycling of, such products, containers, etc. which have become recyclable resources, as their roles to share. อ้างถึงใน ปัญญา สุทธา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 140-142.

ใช้ผลิตภัณฑ์และทิ้งซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว ทั้งยังมีเป้าหมายเพื่อลดซากอุปกรณ์และส่งเสริมการรีไซเคิล โดยกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. 2001 เป็นการร่างกฎหมายขึ้นมาโดยอาศัยหลักความรับผิดชอบของผู้ผลิต โดยกำหนดให้ผู้ผลิต (Manufacturers) และผู้นำเข้า (Importers) มีหน้าที่ในการเก็บ รวบรวม และรีไซเคิลผลิตภัณฑ์ของตน⁷²

กฎหมายนี้จะใช้กับเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น โทรทัศน์ และเครื่องซักผ้า โดยผู้บริโภครที่ต้องการทิ้งผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีหน้าที่ต้องเสียค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายสำหรับการขนส่งและการรีไซเคิล โดยการทิ้งซากผลิตภัณฑ์ผู้ค้าปลีก (Retailers) มีหน้าที่รับคืนซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว โดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ทิ้งซากผลิตภัณฑ์นั้น⁷³ ส่วนผู้ผลิตที่มีหน้าที่รีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์ที่ตนได้รับคืนจากผู้ขาย สำหรับค่าใช้จ่ายในการรีไซเคิลนั้นจะแตกต่างกันไปตามยี่ห้อและประเภทของผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ เครื่องปรับอากาศจะต้องเสียค่าธรรมเนียมเครื่องละประมาณ 23-30 ดอลลาร์สหรัฐ ตู้เย็น 30-38 ดอลลาร์สหรัฐ โทรทัศน์ 18-24 ดอลลาร์สหรัฐ และเครื่องซักผ้า 16-22 ดอลลาร์สหรัฐ จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศญี่ปุ่นบัญญัติถึงหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการรับผิดชอบด้านการเงิน หรือด้านการจัดการในการจัดการซากผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนมาก⁷⁴

ความรับผิดชอบกฎหมายฉบับนี้ได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 3 ส่วน คือ ภาคธุรกิจ ผู้บริโภค และรัฐบาล อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาคธุรกิจต้องวางแผนการใช้วัตถุดิบอย่างเหมาะสมมีเหตุผล และหมุนเวียนการใช้วัตถุดิบ ผู้บริโภคจะมีหน้าที่ในการคัดแยกขยะใช้ผลิตภัณฑ์ให้ยาวนาน และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมาย และคำสั่งของเจ้าพนักงานมีองค์เฉพาะที่ใช้ในการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม อาจกล่าวได้ว่าแนวทางของประเทศญี่ปุ่นในการสร้างสังคมของประเทศให้เป็นสังคมของการหมุนเวียนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนับว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหา

⁷² ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 143.

⁷³ Article 11: A retail trader may, when requested to collect specific household appliance waste, charge a fee from the disposer of the said specific household appliance waste. อ้างถึงใน ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 143-144.

⁷⁴ Home Appliances Recycling Law, Article 6: Businesses and consumers must endeavour to minimize the volume of specific household appliance waste generated, by utilizing specific household appliances for as long as possible. They must also, when generating specific household appliance waste, transfer specific household appliance waste appropriately to persons who collect and/or transport the same or to persons who recycle the same, and must cooperate in measures undertaken to allow these persons to achieve the objectives of this law, by agreeing to pay a fee in response to a request from the same, so that the recycling of the said specific household appliance waste may be implemented reliably. อ้างถึงใน ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 144.

มลพิษ โดยเฉพาะขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ใช้กฎหมายฉบับเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมให้เกิดการนำเอาขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มาหมุนเวียนใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์ เพื่อสร้างสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดีของประเทศ เมื่อพิจารณาถึงสังคมของประเทศญี่ปุ่น แนวความคิด และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในประเทศญี่ปุ่นแล้ว เห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศญี่ปุ่นเน้นให้ผู้บริโภคเป็นผู้รับผิดชอบ โดยผู้บริโภคที่ต้องการทิ้งผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มีหน้าที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายในการขนส่ง และการรีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์ส่วนผู้ค้าปลีกมีหน้าที่รับคืนซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วเป็นหลัก แต่การใช้มาตรการแบบนี้เป็นการเหมาะสมสำหรับประเทศที่ประชาชนมีความตื่นตัวและให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมแล้วเท่านั้น รวมทั้งจะต้องมีระบบรองรับการคืนซากผลิตภัณฑ์ตลอดจนกลไกการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนอย่างเคร่งครัดที่สำคัญจะต้องมีโรงงานจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วเพื่อรองรับขยะที่รับคืนมาอย่างเพียงพอ⁷⁵

3.2.2.3.3 หลักการกำจัดและการนำกลับมาใช้ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว

การนำของเสียอันตรายมาหมุนเวียนใช้ใหม่ประเทศญี่ปุ่นมีรูปแบบการใช้หมุนเวียน คือ การหมุนเวียนใช้ใหม่ การลดปริมาณการใช้ การนำกลับมาใช้อีก และส่งเสริมการนำขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มาหมุนเวียนใช้ใหม่ อีกทั้งยังกำหนดบทบาทหน้าที่ให้กับทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันอย่างชัดเจนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม นอกจากนำซากเครื่องใช้ไฟฟ้ากลับไปหมุนเวียนใช้ใหม่ กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ผลิตมีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ตนเป็นผู้ผลิตขึ้น และต้องทำการแปรสภาพโดยวิธีการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม นับได้ว่าเป็นบทบาทของกฎหมายในการนำเอาหลักการมีส่วนร่วมและมาตรการด้านเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษจากขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และประสานประโยชน์ระหว่างผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม ต้องมีหน้าที่ในการปกป้องดูแลสิ่งแวดล้อม และต้องมีหน้าที่ในการช่วยภาครัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลิตภัณฑ์หรือการประกอบธุรกิจของตน อีกส่วนหนึ่งภาครัฐจะส่งเสริมให้ภาคเอกชนซึ่งมีความพร้อมในการทำธุรกิจด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามารับทำหน้าที่แทนภาครัฐ โดยการสนับสนุนจากส่วนราชการให้ภาคเอกชนได้ลงทุนทำธุรกิจการกำจัดของเสีย และนำวัสดุไปหมุนเวียนใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์ส่งผลดีต่อภาครัฐในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ประหยัดงบประมาณ สำหรับผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดของเสีย กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้บริโภคต้องมีส่วนร่วมในการชำระค่าธรรมเนียมการกำจัดของเสียให้แก่หน่วยงานที่ทำ

⁷⁵ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 138.

หน้าที่ในการกำจัด เพื่อสร้างสำนึกและความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมรักษาสิ่งแวดล้อม และเป็นธรรมต่อผู้ที่ไม่ใช่ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเกินส่วนนับว่าเป็นความเหมาะสมสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องให้แก่วัสดุของประเทศไทย⁷⁶

3.2.2.4 การจัดการแก้ไขปัญหาขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

การให้ผู้ผลิตเป็นผู้รับผิดชอบจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วเป็นไปตามหลักการ “อีพีอาร์ (Extended Producer Responsibility)” ที่เสนอให้ขยายความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมของผู้ผลิตให้มีความครอบคลุมผลกระทบจากผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น จากเดิมที่จำกัดอยู่เฉพาะการป้องกันและควบคุมมลพิษที่ปล่อยออกมาจากกระบวนการผลิตในโรงงานไม่เพียงพอเพราะแม้ว่าผู้ผลิตจะพยายามปรับปรุงกระบวนการผลิตให้สะอาดขึ้น (Cleaner Production) แต่ตัวผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาก็ยังสามารถก่อให้เกิดผลเสียอย่างมากในช่วงการใช้งานและเมื่อถูกทิ้งเป็นขยะ ดังนั้น ความมุ่งหวังหนึ่งในการให้ผู้ผลิตเข้ามาร่วมรับผิดชอบผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ของตนอย่างครบวงจรจึงอยู่ที่การสร้างตระหนักรู้และแรงจูงใจให้ผู้ผลิตพยายามออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สะอาด และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น (Cleaner and More Environmentally Friendly Products)⁷⁷ จากการศึกษาพบว่า การกำจัดและการฟื้นฟูผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในประเทศญี่ปุ่นนั้น จะเน้นไปในทางด้านการรีไซเคิลเป็นส่วนมาก กล่าวคือ ประเทศญี่ปุ่นมีความตื่นตัวเรื่องการจัดการขยะ โดยมีเป้าหมายทั้งเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดด้วยการฝังกลบและเพื่อนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ นอกจากกฎหมายว่าด้วยการจัดการขยะแล้ว ประเทศญี่ปุ่นยังได้มีการออก “กฎหมายพื้นฐานเพื่อสร้างสังคมแห่งการหมุนเวียนทรัพยากร (Fundamental Law for Establishing a Sound Material-Cycle Society)” มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เพื่อเป็นกรอบสำหรับกฎหมายส่งเสริมการรีไซเคิลขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ ที่ออกตามกันมา รวมทั้ง “กฎหมายว่าด้วยการรีไซเคิลเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนบางประเภท (Specified Home Appliances Recycling Law หรือ กฎหมาย SHARL)” โดยกฎหมาย SHARL ตราขึ้นในปี พ.ศ. 2541 และมีผลบังคับใช้พร้อมกับกฎหมายพื้นฐาน ในปี พ.ศ. 2544 กฎหมายนี้ไม่ได้ครอบคลุมขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วทุกประเภท แต่พุ่งเป้าไปที่เครื่องใช้ไฟฟ้า 4 ประเภท ได้แก่ โทรทัศน์แบบ CRT (จอกลม) เครื่องซักผ้า ตู้เย็น และเครื่องปรับอากาศได้กลายเป็นภาระให้กับเทศบาลในประเทศ

⁷⁶ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 138.

⁷⁷ ปัญญา สุทธา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10. หน้า 149.

ญี่ปุ่นก่อนการออกกฎหมาย SHARL ที่กำหนดให้ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้าและผู้ผลิตเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบเก็บรวบรวมและรีไซเคิลซากเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านี้แทนเทศบาล ต่อมาเมื่อรูปแบบการบริโภคและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปจึงได้มีการเพิ่มประเภทซากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ต้องจัดการตามกฎหมายนี้ขึ้นมาอีก 3 ประเภท ได้แก่ โทรทัศน์จอแบน เครื่องอบผ้า และเตาไมโครเวฟ ในปี พ.ศ. 2552⁷⁸

ภายใต้กฎหมาย SHARL ร้านค้าปลีกที่จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านี้ซึ่งมีอยู่กว่า 80,000 แห่งทั่วประเทศมีหน้าที่ต้อง รับคืนผลิตภัณฑ์เก่าประเภทเดียวกันกับผลิตภัณฑ์ที่ตนขายให้กับผู้บริโภคที่ซื้อของใหม่ไปทดแทนของเก่าที่ไม่ต้องการแล้ว บทบัญญัติของกฎหมายครั้งนี้เองที่ทำให้ระบบการจัดการซากเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศญี่ปุ่นสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภคที่ต้องการทิ้งซากผลิตภัณฑ์ได้ไม่น้อยไปกว่าความสะดวกในการหาซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่ ทั้งนี้ กฎหมายเปิดโอกาสให้ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้าสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์เก่าที่ยังใช้งานได้อยู่ แต่ในส่วนของซากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่สามารถนำมาใช้ซ้ำได้นั้น ร้านค้าปลีกจะต้องจัดส่งให้ผู้ผลิตนำไปรีไซเคิลต่อไป เนื่องจากผู้ร่างกฎหมายเห็นว่า การเก็บรวบรวมและขนส่งซากเครื่องใช้ไฟฟ้าจากผู้ใช้ไปยังผู้ผลิตนั้น เป็นการให้บริการอย่างหนึ่ง จึงอนุญาตให้ร้านค้าปลีกสามารถเรียกเก็บค่าบริการจากผู้บริโภคได้ในอัตราที่รัฐบาลเห็นว่าไม่สูงเกินกว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง โดยร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้าจะต้องประกาศอัตราค่าบริการให้สาธารณชนรับทราบล่วงหน้าซึ่งในทางปฏิบัติ ตกอยู่ที่ประมาณ 200-800 บาทต่อชิ้นแล้วแต่ประเภท อย่างไรก็ตาม ร้านค้าปลีกบางร้านได้ลดหรือยกเว้นค่าบริการในส่วนนี้เพื่อเป็นมาตรการกระตุ้นยอดขายสินค้าใหม่⁷⁹

สำหรับการรีไซเคิล ผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าได้ร่วมกันสร้างระบบเพื่อรองรับความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นตามกฎหมาย SHARL สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก การขนถ่าย (Transfer) ซากเครื่องใช้ไฟฟ้าจากร้านค้าปลีกไปยังผู้ผลิต เนื่องจากจะเป็นการยุ่งยากและเป็นภาระให้กับร้านค้าปลีกมากเกินไปหากจะให้ร้านค้าแยกส่งซากที่เก็บรวบรวมได้ไปยังผู้ผลิตแต่ละรายโดยตรง ผู้ผลิตจึงสร้างระบบขนถ่ายร่วมกัน โดยมีสถานีขนถ่ายกว่า 190 แห่งทั่วประเทศ โดยเมื่อซากเครื่องใช้ไฟฟ้าถูกเคลื่อนย้ายมาที่สถานีขนถ่ายแล้ว ซากเครื่องใช้ไฟฟ้าจะได้รับการตรวจสอบและคัดแยกตามยี่ห้อสินค้าเพื่อนำส่งโรงงานรีไซเคิลที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของผู้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าในประเทศญี่ปุ่น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะของผลิตภัณฑ์และปรัชญาการรีไซเคิลที่แตกต่างกัน โดยโรงงานรีไซเคิลของทั้งสอง

⁷⁸ สุจิตรา วาสนาดำรงดี และปเนต มโนมัยวิบูลย์. (2555). *ชุดความรู้เรื่อง “การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ (E-waste)”*. บทความจากศูนย์ความเป็นเลิศด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและของเสียอันตราย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. หน้า 2-3.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

กลุ่มรวมกันแล้วมีอยู่กว่า 40 แห่งทั่วประเทศ สำหรับซากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ไม่สามารถหาผู้ผลิตมารับผิดชอบได้ไม่ว่าจะเนื่องจากบริษัทล้มละลายหรือสาเหตุอื่นก็ตามทางสมาคมเครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน (Association for Electric Home Appliances หรือ AEHA) จะเป็นผู้รับผิดชอบจัดการแทน⁸⁰

ผลผลิตจากกระบวนการรีไซเคิลรัฐบาลญี่ปุ่นได้อาศัยอำนาจตามกฎหมายกำหนดเป้าหมายการรีไซเคิลเป็นอัตราส่วนน้ำหนักของวัสดุรีไซเคิลที่ผู้ผลิตจะต้องนำกลับมาใช้ใหม่ต่อน้ำหนักซากผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่เข้าสู่โรงงานรีไซเคิล โดยในช่วงแรกเป้าหมายอยู่ที่ร้อยละ 55 สำหรับโทรทัศน์ ร้อยละ 50 สำหรับเครื่องซักผ้า ร้อยละ 50 สำหรับ ตู้เย็น และร้อยละ 60 สำหรับเครื่องปรับอากาศ อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าแม้จะมีการปรับให้สูงขึ้นครั้งหนึ่งแล้ว เป้าหมายการรีไซเคิลก็ยังต่ำกว่าอัตราที่ผู้ผลิตสามารถทำได้จริงอยู่พอสมควรซึ่งอาจนำไปสู่การปรับเป้าหมายขึ้นอีกในอนาคต การเก็บค่าบริการต่อชิ้นของซากเครื่องใช้ไฟฟ้าจากผู้บริโภคนับเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการจัดการซากเครื่องใช้ไฟฟ้าของประเทศญี่ปุ่น การกำหนดให้ผู้ทิ้งต้องซื้อตัวรีไซเคิลนั้นมีข้อดี คือการลดเก็บค่าบริการในลักษณะดังกล่าว นอกจากจะเป็นการให้ข้อมูลเพื่อทำให้ประชาชนตระหนักถึงต้นทุนการจัดการ ซากเครื่องใช้ไฟฟ้าแล้วยังช่วยให้ระบบมีรายได้สมำเสมอสอดคล้องกับจำนวนขยะที่ถูกเก็บรวบรวมเข้ามา ความแน่นอนทางการเงินประกอบกับการมีส่วนร่วมการตลาดในประเทศที่สูงทำให้ผู้ผลิตสัญชาติญี่ปุ่นมีความมั่นใจในการลงทุนกับการสร้างระบบการรีไซเคิลและเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการจัดการซากเครื่องใช้ไฟฟ้าของตน ระบบการจัดการที่มีการระบุชื่อและส่งต่อซากผลิตภัณฑ์ฯ ไปให้ผู้ผลิตยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ง่ายต่อการใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีการรีไซเคิลที่เหมาะสม⁸¹

3.3 การควบคุมและจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วเป็นการเฉพาะเหมือนดังหลาย ๆ ประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งการจัดการซากผลิตภัณฑ์

⁸⁰ สุจิตรา วาสนาดำรงดี และ ปเนต มโนมัยวิบูลย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 3.

⁸¹ Ogushi, Y. and M. Kandlikar. (2007). *Assessing extended producer responsibility laws in Japan*. Environmental Science & Technology 41(13): pp. 4502-4508. และ Tojo, N. (2004). *Extended Producer Responsibility as a Driver for Design Change – Utopia or Reality?* IIIIEE Dissertation. Lund, Sweden: IIIIEE, Lund University. p. 2. อ้างถึงใน สุจิตรา วาสนาดำรงดี และ ปเนต มโนมัยวิบูลย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 78. หน้า 5.

เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยปัจจุบันนั้น จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายที่มีอยู่เพื่อปรับใช้ โดยอนุโลมไปก่อน โดยในหลาย ๆ ประการการปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่นั้น ไม่เป็นการเพียงพอ และไม่อาจบรรลุเป้าหมายโดยตรงในการที่จะจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว เหล่านี้ ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ หลายประเทศได้ให้ความสำคัญถึงการจัดการขยะเหล่านี้ อันจะเห็นได้จาก กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายของต่างประเทศซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึง กฎหมายต่าง ๆ ของประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้อง และอาจนำมาปรับใช้ในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ได้ และกล่าวถึงร่างกฎหมาย 3 ฉบับ ที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในฐานะที่เป็นของเสียอันตราย คือ ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. .... และร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และการจัดการเงิน รายได้จากค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ พ.ศ. .... เพื่อพิจารณาต่อไปว่ากฎหมายและร่างกฎหมายเหล่านี้มีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ที่จะนำมาใช้บังคับกับซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

3.3.1 หลักการทางกฎหมายในการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการควบคุม และจัดการปัญหามลพิษประเภทของเสียอันตราย ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว โดยบัญญัติไว้ในหมวดที่ 4 ส่วนที่ 6 ว่าด้วยมลพิษอื่นและของเสียอันตราย มาตรา 79 ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดชนิด และประเภทของของเสียอันตรายที่เกิดจากการผลิต การใช้สารเคมีหรือวัตถุอันตรายในกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การสาธารณสุข และกิจการอย่างอื่นให้อยู่ในความควบคุม การนี้ให้กำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการ และวิธีการเพื่อควบคุมการเก็บ รวบรวม การรักษาความปลอดภัย การขนส่ง เคลื่อนย้าย การนำเข้ามาในราชอาณาจักร การส่งออกไปนอกราชอาณาจักร และการจัดการ บำบัด และกำจัดของเสียอันตรายดังกล่าวด้วยวิธีการที่เหมาะสม และถูกต้องตามหลักการที่เกี่ยวข้องด้วย จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่มีเจตนารมณ์ที่จะเข้าไปก้าวก่ายการดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายตามกฎหมายเฉพาะเรื่องกำหนดไว้ ดังนั้น ในการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายที่ไม่มีกฎหมาย

ไว้โดยเฉพาะ จึงอยู่ในหน้าที่ของกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน) เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่ออกกฎกระทรวงกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในเรื่องดังกล่าวต่อไป แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีกฎกระทรวงในเรื่องนี้ออกมามาตรานี้จึงยังไม่มีสภาพบังคับในทางปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 79 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เห็นได้ว่าเป็นเพียงบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์ เพื่ออุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องในการจัดการของเสียอันตรายชนิดใดชนิดหนึ่งระบุไว้โดยเฉพาะ จึงต้องพิจารณากฎหมายที่มีอยู่ที่อาจนำมาใช้บังคับในการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วเสียก่อน โดยอาจแยกประเภทกฎหมายออกได้เป็น 3 กลุ่มเพื่อนำมาพิจารณา ดังนี้⁸²

1) กฎหมายที่ควบคุมและจัดการของเสียอันตรายได้โดยตรง โดยกฎหมายที่จะนำมาใช้กับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วจัดได้ว่าเป็นของเสียอันตรายอย่างหนึ่ง จึงต้องพิจารณาถึงกฎหมายที่มีบทบัญญัติเป็นการควบคุมการผลิต การจัดเก็บ การใช้ และการกำจัดวัตถุมีพิษและของเสียอันตรายโดยเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

2) กฎหมายที่ควบคุมกิจการที่ก่อให้เกิดมลพิษจากของเสียอันตราย ในที่นี้หมายถึงกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าของกิจการในการจัดการดูแลของเสียอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากกิจการของตน ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติควบคุมโรคพิษ พ.ศ. 2595 พระราชบัญญัติปริมาณเพื่อสันติ พ.ศ. 2504 เป็นต้น

3) กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตราย คือกฎหมายที่มีได้มีวัตถุประสงค์ในการควบคุม และจัดการของเสียอันตรายหรือมลพิษจากของเสียอันตรายโดยตรง แต่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและจัดการของเสียอันตรายเหล่านั้น เช่น พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้นำหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายที่ทั่วโลกได้ให้การยอมรับมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษของเสียอันตรายในประเทศไทย พร้อมนำเอามาตรการด้านเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้เป็นกลไกและแนวทางเกี่ยวกับจัดการของเสียอันตราย ซึ่งเหมาะสมกว่าการใช้มาตรการบังคับของกฎหมาย สำหรับมาตรการด้านเศรษฐศาสตร์เป็นมาตรการที่สร้างแรงจูงใจให้การมีส่วนจากภาคประชาชน

⁸² อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2549). *กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 432.

ได้รับความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น มาตรการบังคับสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนและส่วนราชการท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมกัน กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในการจัดการเกี่ยวกับขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นของเสียอันตรายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ยังขาดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายอยู่เนื่องจากการกำหนดนิยามคำหมายไม่ครอบคลุมไปถึงผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วที่เป็นขยะอันตรายหรือขยะมีพิษส่งผลให้ขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไม่สามารถนำกฎหมายฉบับนี้มาใช้ในการแก้ไขได้ การแก้ไขปัญหาจึงไม่ประสบความสำเร็จ มีความไม่ชัดเจนของกฎหมายส่งผลให้ต้องมีการตีความในปัญหาทางกฎหมายเกิดข้อขัดข้องแก่เจ้าหน้าที่ผู้นำกฎหมายไปบังคับใช้ เป็นต้น

กฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนั้นเน้นการกำกับและควบคุมเป็นหลัก (Command and Control) และมีข้อจำกัดในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เนื่องจากความไม่เข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย บทลงโทษและค่าปรับตามกฎหมายที่ต่ำ และปัญหาหน่วยงานของรัฐที่ขาดการติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษด้วยเหตุผลทางด้านบุคคลและงบประมาณ แต่หากพิจารณากฎหมายสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศได้นำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาเสริมกับมาตรการกำกับและควบคุมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยกฎหมายที่จะนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เข้ามามีการจัดการสิ่งแวดล้อม จะเป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้แก่กฎหมายสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการเร่งจัดทำร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะเป็นการสร้างเอกภาพในการนำมาตรการต่าง ๆ ทางการคลังอันมีลักษณะเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่งเข้ามาจัดการสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานในกระทรวงต่าง ๆ รวมถึงข้อเสนอในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ตามร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และการจัดการเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ พ.ศ. .... อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกรมควบคุมมลพิษและสำนักงานเศรษฐกิจการคลังกำลังอยู่ระหว่างการเตรียมร่างกฎหมายดังกล่าว และหาข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นรายละเอียดสำคัญต่าง ๆ ที่ยังไม่มีความชัดเจน เช่น มาตรการภาษี การจัดตั้งกองทุนภาษี และการบริหารจัดการกองทุน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นต้น⁸³

ร่างกฎหมายฉบับนี้เปรียบเสมือนกฎหมายกลางที่เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ นำเอาหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการใช้มาตรการการคลังแต่ละประเภทไปใช้ โดยจัดทำเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองอีกชั้นหนึ่ง เนื่องจากเจตนารมณ์ของการจัดทำร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็คือ

⁸³ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อยกร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการของเสียอันตราย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 5.

ต้องการให้เป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดกรอบหรือหลักการในการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ประเภทต่าง ๆ โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์แต่ละประเภทให้เป็นไปตามที่จะกำหนดในพระราชกฤษฎีกา โดยอาจอาศัยอำนาจตามร่างพระราชบัญญัตินี้ออกพระราชกฤษฎีกา เช่น พระราชกฤษฎีกามลพิษทางน้ำ พระราชกฤษฎีกามลพิษทางอากาศ หรือพระราชกฤษฎีกาค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อมนี้ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วโดยตรง เป็นแต่เพียงบทบัญญัติที่ให้อำนาจในการจัดเก็บภาษีผลิตภัณฑ์และค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการของเสียจัดการผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว รวมทั้งจัดระบบรวบรวมหรือรับซื้อคืนผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วตามมาตรา 58 (3) เท่านั้นเป็นไปตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายรายละเอียดในการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว หรือขยะอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีการออกพระราชกฤษฎีกาเฉพาะเรื่องอีกทีหนึ่ง

3.3.2 กฎเกณฑ์ทางกฎหมายในการควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมของเสียอันตรายที่นำมาใช้ในภาคอุตสาหกรรม และควบคุมบังคับเกี่ยวกับการมีไว้ในครอบครอง การนำเข้า การส่งออก ซึ่งสินค้าใช้แล้วที่นำเข้าจากต่างประเทศเพื่อนำมาจำหน่ายป้องกันไม่ให้เกิดภาระเกี่ยวกับการกำจัดซากของสินค้าจำพวกเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ใช้แล้วนำเข้ามาภายในราชอาณาจักร จากการศึกษาพบว่าแม้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ใช้บังคับเกี่ยวกับวัตถุอันตรายทุกชนิดที่ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ส่งออก และผู้มีไว้ในครอบครองต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ตาม ถือเป็นส่วนดีสำหรับการป้องกันและควบคุมวัตถุอันตราย อย่างไรก็ตาม การที่กระทรวงอุตสาหกรรมได้มีประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง ยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับการผลิต การมีไว้ในครอบครอง การส่งออก และการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตราย อาจส่งผลให้การนำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และชิ้นส่วนมีเพิ่มมากขึ้น ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงการครอบครองจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง การตรวจสอบสถานที่หรือผู้ครอบครองคนสุดท้ายนั้นยังขาดมาตรการของกฎหมายที่กำหนดให้การเปลี่ยนแปลงการครอบครองนั้นต้องรายงานให้กับส่วนราชการที่รับผิดชอบได้ทราบ ซึ่งเป็นผลด้านลบของกฎหมายฉบับนี้ขณะที่ยังไม่มีมาตรการของกฎหมายที่กำหนดให้ผู้นำเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือชิ้นส่วนของอุปกรณ์ ดังกล่าวเพื่อทำการคัดแยกหรือนำมาหมุนเวียนใช้ใหม่ ต้องทำการ

กำจัด หรือบำบัดชิ้นส่วน หรืออุปกรณ์ที่ไม่สามารถนำไปหมุนเวียนใช้ใหม่เอาไว้ การขาดมาตรการของกฎหมายดังกล่าวประกอบกับการขาดแคลนบุคลากรของภาครัฐในการตรวจสอบและติดตาม ส่งผลให้การลักลอบทิ้งซากของเสียอันตรายยังมีอยู่เรื่อยมาเกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม และสุดท้ายอาจทำให้ประเทศไทยกลายเป็นสถานที่ในการทิ้งขยะอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศตามประกาศยกเว้นของกฎหมายนั่นเอง⁸⁴

ร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และการจัดการเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ พ.ศ. .... ได้มีการร่างอนุบัญญัติที่ออกตามร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... นั้น แต่เดิมได้มีการร่างพระราชบัญญัติโดยใช้ชื่อว่าร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว พ.ศ. .... ได้ดำเนินการร่างโดยกรมควบคุมมลพิษในช่วงเวลาเดียวกันกับที่สำนักงานเศรษฐกิจการคลังได้ดำเนินการร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... โดยร่างพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวได้มีการประกาศออกมาเพื่อรับฟังความคิดเห็นครั้งแรกเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2548 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้วบ้างบางส่วน ซึ่งการร่างกฎหมายฉบับนี้จะเป็นการร่างโดยหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนกับกฎหมาย และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานอื่นที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน มีข้อสังเกตว่าไม่เกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายจากภาคอุตสาหกรรม แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบในการเก็บรวบรวมของเสียที่เป็นซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วจากชุมชน โดยมีกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบและมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการจัดเก็บรวบรวมและจัดการของเสียอันตราย

ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ได้กล่าวไปแล้วจะเป็นการกำหนดหลักการกว้าง ๆ โดยบัญญัติไว้ในกรณีของผลิตภัณฑ์ ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้บริโภคมิหน้าที่ต้องเสียภาษีผลิตภัณฑ์และค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการหรือจัดระบบรวบรวมหรือรับคืนผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว แต่ในส่วนของร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และการจัดการเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ จะเป็นการลงรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ที่จัดเก็บมาอันเป็นการอาศัยอำนาจตามมาตรา 34 แห่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว

เหตุผลในการประกาศใช้ร่างพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ การที่ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... บัญญัติหลักการและกรอบในการใช้มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม 6 ประเภท ซึ่งรวมถึงมาตรการภาษีและค่าธรรมเนียมเพื่อสิ่งแวดล้อม และให้อำนาจแก่รัฐบาลในการออก

⁸⁴ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 83. หน้า 7.

พระราชกฤษฎีกาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดเก็บ และจัดการเงินรายได้จากภาษี และค่าธรรมเนียมเพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์จากผลิตภัณฑ์ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อใช้แล้วหรือไม่ เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอีกต่อไป และนำเงินรายได้จากค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์กลับคืนมาจัดการกับผลิตภัณฑ์ใช้แล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องบัญญัติพระราชกฤษฎีกานี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วจะเห็นได้ว่าการบัญญัติไว้ในหมวดที่ 10 โดยเป็นการบัญญัติข้อกำหนดและหน้าที่บังคับใช้แก่ศูนย์รับซื้อคืนผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้ประกอบการ โรงงานที่ให้บริการจัดการซากผลิตภัณฑ์ใช้แล้ว และของเสียตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1) ศูนย์รับซื้อคืนมีหน้าที่รับซื้อผลิตภัณฑ์ใช้แล้วในอัตราที่กำหนด โดยมาตรา 110 บัญญัติให้รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบมีอำนาจออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการดำเนินกิจการของศูนย์รับซื้อคืน การเก็บรักษา และการขนส่งผลิตภัณฑ์ใช้แล้วไปยังโรงงานที่ให้บริการจัดการผลิตภัณฑ์ใช้แล้วและของเสียตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน โดยมีข้อห้ามบางประการ เช่น ห้ามถอดแยกชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ใช้แล้ว ห้ามทิ้งหรือถ่ายเทของเสียในที่หรือทางสาธารณะ หรือสถานที่ใด ๆ นอกจากนี้ จะต้องมีการจัดระเบียบ และระบบการทำงานของศูนย์รับซื้อคืน เช่น การเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ใช้แล้วต้องแยกตามประเภทหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์ และในลักษณะที่พร้อมขนส่งและมีความปลอดภัยต่อประชาชนที่นำผลิตภัณฑ์ใช้แล้วมาคืน และต่อบุคลากรที่ปฏิบัติงานในศูนย์รับซื้อคืน เป็นต้น

2) ผู้ผลิตและผู้นำเข้าจะต้องมีหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการผลิตภัณฑ์ใช้แล้ว ตามหลักวิชาการรวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบและวัสดุที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ และวิธีการถอดแยกชิ้นส่วนอย่างถูกต้องตามมาตรา 112

3) ผู้ประกอบการโรงงานที่ให้บริการจัดการผลิตภัณฑ์ใช้แล้ว และของเสียตาม กฎหมายว่าด้วยโรงงานมีหน้าที่รายงานข้อมูลต่อกองทุนเกี่ยวกับปริมาณผลิตภัณฑ์ใช้แล้วที่ตนได้รับจากศูนย์รับซื้อคืน และที่ได้รับการจัดการแล้วอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ให้รวมถึงปริมาณผลิตภัณฑ์ใช้แล้วที่ตนส่งต่อไปยังโรงงานอื่นเพื่อการแปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่ และการบำบัดหรือกำจัดด้วย โดยในรายงานจะต้องประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการขนส่ง การคัดแยก การใช้ซ้ำ การแปรรูป นำกลับมาใช้ใหม่การบำบัด หรือการกำจัดผลิตภัณฑ์ใช้แล้ว ซึ่งตนได้รับจากศูนย์รับซื้อคืนหรือจากโรงงานอื่น ตามมาตรา 113

เมื่อพิจารณาจากร่างพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ จะเห็นว่าได้มีการนำเอาผู้ผลิตและผู้นำเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการซากผลิตภัณฑ์ด้วย คือผู้ผลิตและผู้นำเข้ามีหน้าที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ตามปริมาณที่ถือตามหน่วยของผลิตภัณฑ์นั้น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว

นอกจากนี้ในร่างพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นมาตรการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ผลิตเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วอันเป็นผลิตภัณฑ์ของตน และจูงใจให้ผู้ผลิตใช้เทคโนโลยีการผลิตที่จะลดปริมาณของเสียอันตรายที่จะเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว โดยอยู่ในรูปแบบของการให้สิทธิขอยกเว้นค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ และลดอัตราค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ ตามมาตรา 64 และมาตรา 65 อย่างไรก็ตามก็ผู้ผลิตและผู้นำเข้าไม่มีหน้าที่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์นั้น ในทางกายภาพ หลังจากผลิตภัณฑ์ของตนได้กลายเป็นขยะแล้วจึงปล่อยให้เป็นที่ของศูนย์รับซื้อคืนผลิตภัณฑ์และผู้ประกอบกิจการโรงงานที่ให้บริการจัดการผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วแทน

3.3.3 หลักการกำจัดและการนำกลับมาใช้ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และซากผลิตภัณฑ์อื่น พ.ศ. .... โดยร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีเหตุผลในการประกาศใช้ คือในปัจจุบันการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ เครื่องปรับอากาศ เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งหลอดไฟมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามระดับความเจริญทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มจำนวนขึ้นตามไปด้วย และเนื่องจากผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีสารอันตรายและโลหะหนักหลายชนิดเป็นส่วนประกอบ เช่น ตะกั่วปรอท แคดเมียม รวมทั้งโลหะมีค่าและแร่ธาตุที่หายากหลายชนิด ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นของเสียอันตรายที่จำเป็นต้องได้รับการบำบัดและจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และควรส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ให้ได้มากที่สุด ปัจจุบันซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ถูกจัดการโดยกลุ่มร้านหรือผู้รับซื้อของเก่ามีการถอดแยกชิ้นส่วนอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการในขณะที่ซากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ถ่านไฟฉาย กระป๋องบรรจุสารเคมีที่มีสารอันตรายจะถูกทิ้งปะปนไปกับขยะทั่วไปสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในระยะยาว

พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวส่วนใหญ่จะมีส่วนประกอบ ซึ่งเป็นสารอันตรายและโลหะหนักหลายชนิด หากรั่วไหลจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนเมื่อผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์ดังกล่าวไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไป การกำจัดหรือการคัดแยกหรือถอดชิ้นส่วนดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการจัดเก็บรวบรวมและกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้มีระบบการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างมีประสิทธิภาพสมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนดกลไกในการจัดการซากผลิตภัณฑ์

เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นการเฉพาะ โดยอาศัยความรับผิดชอบของผู้ผลิตและผู้นำเข้า ซึ่งจะช่วยผลักดันให้ผู้ผลิตปรับปรุงการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยลดการใช้สารอันตรายและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ง่ายต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ อันเป็นการส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน การจัดการกับซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และซากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ กำลังจะเป็นปัญหาใหญ่ เนื่องจากปริมาณการบริโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยที่ยังไม่มีระบบการเก็บหรือเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้า กลายเป็นภาระให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่มีสถานที่กำจัดและจัดการอย่างถูกต้อง

เพื่อให้เกิดระบบการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรมีกฎหมายที่กำกับดูแลการ จัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เป็นการเฉพาะ โดยอาศัยหลักการการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วนควบคู่กับหลักการความรับผิดชอบต่อเพิ่มขึ้นของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility : EPR) ที่ให้ผู้ผลิตรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยผลักดันให้ผู้ผลิตปรับปรุงการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น โดยลดการใช้สารอันตรายและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ง่ายต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ อันเป็นการสนับสนุนการผลิต และการบริโภคอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

อีกทั้งในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้มีการกำหนดคำนิยามของคำว่า “ซากผลิตภัณฑ์” “ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์” และ “ซากผลิตภัณฑ์อื่น” ไว้ในมาตรา 4 ดังต่อไปนี้

“ซากผลิตภัณฑ์” หมายความว่า ซากผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และ ซากผลิตภัณฑ์อื่น

“ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์” หมายความว่า ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงชิ้นส่วนหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวที่หมดอายุการใช้งานหรือชำรุดหรือ เสื่อมสภาพหรือไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไป

“ซากผลิตภัณฑ์อื่น” หมายความว่า เครื่องใช้หรืออุปกรณ์อื่นนอกเหนือจากซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานหรือชำรุดหรือเสื่อมสภาพหรือไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไปซึ่ง หากมีการจัดการอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ได้หรือมีชิ้นส่วนหรือวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

ร่างพระราชบัญญัตินี้ หากมีการผลักดันให้เสนอเป็นกฎหมายที่มาใช้บังคับกับผู้ผลิตก็จะส่งผลให้จำนวนของซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์หรือขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีจำนวนลดลง และทำให้กฎหมายของประเทศไทยมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกับกฎหมายของต่างประเทศ

คั้งที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น แต่ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ในปัจจุบันก็ยังไม่มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงอาจจะก่อให้เกิดผลเสียในเรื่องของการบังคับกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

3.3.4 การจัดการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายของขยะอันตรายหรือขยะมีพิษที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติในเรื่องการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วจากชุมชน โดยตรงเหมือนประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น จึงไม่มีมาตรการในการกำหนดมาตรการกำกับดูแล และป้องกันเกี่ยวกับการอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เพียงพอ และมีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว โดยเฉพาะ ในกรณีของการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปแล้ว พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 จะเป็นพระราชบัญญัติที่เข้ามากำหนดขอบเขตการจัดการในเรื่องนี้ วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้คือการกำหนดมาตรการกำกับดูแล และป้องกันเกี่ยวกับการอนามัยสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการในเชิงของการป้องกันการควบคุม และการกำกับดูแลการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นเหตุแห่งการเสื่อมเสียหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนจะเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ราชการส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรผู้ใช้บังคับกฎหมาย โดยกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องและอาจนำมาใช้กับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วได้นั้น อยู่ในส่วนของมาตรการการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย มาตรา 18 ถึงมาตรา 20

เมื่อพิจารณาถึงคำจำกัดความของสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่กฎหมายฉบับนี้มุ่งประสงค์จะใช้บังคับแล้วจะเห็นว่า ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้วอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งของมูลฝอยตามคำจำกัดความ⁸⁵ กล่าวคือเป็น มูลฝอยที่เป็น พิษ หรืออันตรายจากชุมชน โดยพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่เกิดขึ้นในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น โดยราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใดดำเนินการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยภายใต้การควบคุมของราชการส่วนท้องถิ่น หรืออาจอนุญาตให้บุคคลใดเป็น

⁸⁵ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

มาตรา 4 บัญญัติว่า “มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน

ผู้ดำเนินการดังกล่าวก็ได้ตามมาตรา 19 นอกจากนี้ในมาตรา 20 ยังได้ให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อกำหนดของท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาด และการจัดระเบียบในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยหลายประการ เช่น ห้ามการถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นในที่หรือทางสาธารณะซึ่งสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย นอกจากนี้ที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดไว้ให้ เป็นต้น มีข้อสังเกตว่าโดยลักษณะของซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีความแตกต่างจากมูลฝอยโดยทั่วไปมาก

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ใช้บังคับเฉพาะภายในท้องถิ่นไม่ครอบคลุมไปถึงของเสียที่มีแหล่งกำเนิดจาก โรงงานที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น ขณะเดียวกันกำหนดนิยามความหมายของสิ่งปฏิกูลพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ยังขาดความชัดเจนไม่ครอบคลุมถึงซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้ว ซึ่งเป็นของเสียอันตรายตามนิยามความที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาบาเซลฯ นอกจากการขาดความชัดเจนของนิยามความหมายแล้ว พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ยังขาดมาตรการคัดแยกขยะก่อนการทิ้ง ส่งผลให้เกิดการปะปนระหว่างขยะมูลฝอยทั่วไปกับขยะที่เป็นของเสียอันตรายทำให้ยากต่อการนำไปทำการกำจัด ขณะเดียวกันในด้านการป้องกันเหตุเดือดร้อนรำคาญตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ยังมีปัญหาในด้านการควบคุมโดยจะเห็นได้จากการนำเอาอาคารพาณิชย์มาใช้เป็นสถานที่ในการรับซื้อของเก่า เป็นต้น มาตรการในการจัดการมูลฝอยโดยทั่วไปจึงไม่มีความเหมาะสมต่อสภาพและลักษณะของขยะอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้ในหลายกรณี ยังพบว่ามีกรณีการเผาซากผลิตภัณฑ์ ลักลอบทิ้ง หรือถอดแยกชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ โดยที่ไม่มีความรู้และไม่เหมาะสม ดังนั้น ในส่วนของการออกข้อกำหนดของท้องถิ่นที่จะนำมาใช้บังคับแก่ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วจึงควรจะต้องกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้เป็นการเฉพาะว่าควรจะต้องมีมาตรการจัดการอย่างไรแตกต่างหากจากข้อกำหนดที่ใช้บังคับแก่มูลฝอยโดยทั่วไป

กล่าวโดยสรุป ในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วนั้น ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวโดยตรงมาใช้บังคับ กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้ว คือ ร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และซากผลิตภัณฑ์อื่น พ.ศ. .... ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้ได้มีการกำหนดมาตรการในการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วเช่นเดียวกับกฎหมายของต่างประเทศที่ได้มีการกำหนดในเรื่องของการจัดการเรื่องดังกล่าว เช่น ในแต่ละประเทศที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นก็มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดเกี่ยวกับการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช้แล้วจึงทำให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย และไม่ก่อให้เกิดความสับสนของผู้ผลิต ผู้ขาย

และผู้บริโภคผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้งยังได้บัญญัติถึงในเรื่องของความรับผิดชอบของผู้ผลิตที่มีหน้าที่จัดการกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว โดยที่ไม่ผลักภาระความรับผิดชอบนี้ให้แก่ผู้ขายและผู้บริโภค ในร่างพระราชบัญญัติการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และซากผลิตภัณฑ์อื่น พ.ศ. .... ได้มีการบัญญัติในเรื่องของการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ใช่แล้ว จัดให้มีคณะกรรมการจัดการซากผลิตภัณฑ์ทำหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบการกำหนดประเภทผลิตภัณฑ์ หรือกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่จะถูกควบคุมมาตรการการควบคุมหรือจัดการผลิตภัณฑ์ หรือกลุ่มผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียน อัตราค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ และอัตราค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และทำการควบคุมผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยกำหนดให้ผู้ผลิตเสนอแผนความรับผิดชอบต่อในการจัดการซากผลิตภัณฑ์ต่อคณะกรรมการเป็นประจำทุกปี อีกทั้งยังมีบทกำหนดโทษแก่ผู้ที่ไม่ทำตามพระราชบัญญัตินี้อีกด้วย